

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

SPECIALISTIČNO DELO

ANALIZA RAZKRIVANJA TVEGANJ V LETNIH
POROČILIH SLOVENSКИH BANK

LJUBLJANA, DECEMBER 2005

MARTIN NADOH

IZJAVA

Študent Martin Nadoh izjavljam, da sem avtor tega specialističnega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Marka Hočevarja in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo specialističnega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 12.12.2005

Podpis: _____

KAZALO:

1. UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA, NAMEN IN CILJ DELA	1
1.2 METODE PREUČEVANJA IN ZASNOVA DELA.....	4
2. SPLOŠNO O LETNIH POROČILIH	5
2.1 UPORABNIKI LETNIH POROČIL.....	7
2.2 SESTAVA LETNEGA POROČILA	8
2.3 VLOGA ZUNANJIH SUBJEKTOV PRI PRIPRAVI LETNEGA POROČILA	12
2.3.1 VLOGA REVIZIJE.....	12
2.3.2 VLOGA NADZORNEGA SVETA	13
2.3.3 VLOGA BORZE IN REGULATORJA KAPITALSKEGA TRGA.....	14
2.4 OBVEZNA RAZKRITJA	15
2.4.1 KONCEPT RAZKRITIJ	16
2.4.2 SPLOŠNA RAZKRITJA	17
2.5 PROSTOVOLJNA RAZKRITJA	18
2.5.1 SPLOŠNA PROSTOVOLJNA RAZKRITJA V LETNEM POROČILU	18
2.5.2 RAZKRITJA O TRAJNOSTNEM RAZVOJU	19
2.5.3 RAZKRITJA O INTELEKTUALNEM PREMOŽENJU.....	20
3. PRIKAZ TVEGANJ	21
3.1 RAZKRITJA V ZVEZI S FINANČNIM TVEGANJEM.....	21
3.1.1 LIKVIDNOSTNO TVEGANJE	21
3.1.2 OBRESTNO TVEGANJE	23
3.1.3 VALUTNO TVEGANJE	25
3.1.4 KREDITNO TVEGANJE.....	27
3.1.5 KAPITALSKO TVEGANJE	28
3.1.6 DEŽELNO TVEGANJE.....	30
3.2 TVEGANA VREDNOST	30
3.2.1 STOPNJA GOTOVOSTI IN NAMEN UPORABE TVEGANE VREDNOSTI	31
3.2.2 VRSTA MODELA TVEGANE VREDNOSTI.....	32
3.2.3 PREDPOSTAVKE NA KATERIH TEMELJI TVEGANA VREDNOST.....	33
3.2.4 OBDOBJE ZA KATERO RAČUNAMO TVEGANO VREDNOST	34
3.2.5 UPORABA ALI ZAZNAVANJE TVEGANE VREDNOSTI	34
3.2.6 PREDNOSTI IN SLABOSTI TVEGANE VREDNOSTI.....	35
4. RAZLIKA V RAZKRIVANJU TVEGANJ V LETNIH POROČILIH BANK NA SLOVENSKEM TRGU	35
4.1 RAZLIKA V UPRAVLJANJU S TVEGANJI.....	36
4.1.1 RAZLIKA V KAPITALU IN KAPITALSKI USTREZNOSTI.....	38
4.1.2 RAZLIKA V KREDITNEM TVEGANJU	44
4.1.3 RAZLIKA V LIKVIDNOSTNEM TVEGANJU	48
4.1.4 RAZLIKA V FINANČNEM TVEGANJU.....	55
4.2 RAZLIKA V REZERVACIJAH ZA SPLOŠNA BANČNA TVEGANJA IN DRUGA TVEGANJA.....	56
4.3 RAZLIKA V NETO IZPOSTAVLJENOSTI BANKE VALUTNEMU TVEGANJU	60
5. SKLEP	63
6. LITERATURA	66
7. VIRI	68

1. UVOD

OPREDELITEV PROBLEMA, NAMEN IN CILJ DELA

Letno poročilo je tiskani dokaz poslovanja podjetja, s katerim podjetja predstavijo svoje delovanje in uspešnost notranjim in zunanjim uporabnikom. V svetu postaja letno poročilo vedno bolj pomemben dokument, saj ga imenujejo ogledalo podjetja.

Vsako podjetje mora predstaviti svoje poslovanje v različnih poročilih. Eno takih poročil je tudi letno poročilo, ki je predmet obravnave. Z letnim poročilom se podjetje predstavi interesnim skupinam ter prikaže svoje poslovanje in uspešnost. Ponavadi je to najbolj prestižna in najdražja publikacija, ki vpliva na dolgoročen ugled podjetja v javnosti.

Žal se v mnogih podjetjih ne zavedajo pomena predstavitve podjetja in njegovega poslovanja v letnem poročilu. Prav to pa je lahko pomemben stik podjetja z njegovim poslovnim in lokalnim okoljem (Hočevar, 2000, str.12).

Letno poročilo je tiskani dokaz posloводства o njegovem delu do obstoječih ali potencialnih lastnikov, zaposlenih, poslovnih partnerjev in drugih interesnih skupin. Zaradi različnosti interesov je dobro in zaželeno nameniti uporabnikom čim več dodatnih informacij, vsekakor več, kot jih zahtevajo predpisi in standardi.

Država namreč skrbi, da je vsem, ki so zainteresirani za delovanje podjetja, oziroma tako imenovanim interesnikom in interesnim skupinam zagotovljen minimalen obseg informacij o delovanju podjetja. Te skupine, to so delničarji, potencialni vlagatelji, zaposleni, dajalci kratkoročnih in dolgoročnih posojil, dobavitelji, kupci, država in druge javnosti, imajo različne interese, ki jih lahko oblikujemo v več skupin. Podjetja se v zvezi s tem srečujejo s težavami, kako vse te interesne skupine zadovoljiti v enem, to je letnem poročilu. To pomeni, da je dobro nameniti uporabnikom letnih poročil več informacij, kot je zakonsko obvezno. Vendar podjetja s tem ne bi smela ogroziti pravic vseh uporabnikov do enake popolnosti in enake vsebine informiranja. Vsem je namreč skupno, da se na podlagi informacij odločijo, ali naj s podjetjem sploh poslujejo ali naj obseg poslovanja skrčijo ali morda razširijo (Horvat, 2000, str.13-14).

Podjetja se čedalje več odločajo v prostovoljna razkritja. Vzrokov za to je več: ustvariti si želijo ugled oziroma ga povečati, skupinam, ki se zanje zanimajo, sporočiti, koliko se zavedajo svoje socialne odgovornosti in podobno (Vežjak, 1998, str. 16). V prostovoljnih razkritjih ima podjetje možnost razkriti tiste informacije, ki jih uporabniki poročila potrebujejo oz. od katerih pričakujejo koristi – ugled, zaupanje.

Vse interesne skupine zahtevajo informacije, ki jim pripomorejo ovrednotiti njihove gospodarske in druge povezave s podjetjem ter se odločiti o prihodnosti teh povezav. Najbolj pogosto želi vsaka od interesnih skupin informacije o preteklem poslovanju podjetja, o

trenutnem stanju podjetja in, morda najbolj pomembno, o prihodnjem delovanju podjetja. Informacije o prihodnosti so po navadi na voljo v obliki ocen in napovedi sicer pa je to področje, kjer je računovodstvo predvsem pri zunanjem poročanju še v razvoju (Glynn, Perrin, Murphy, 1998, str. 143).

V svetu je letno poročilo tudi eno najbolj uveljavljenih komunikacijskih sredstev, s katerim ciljnim javnostim predstavimo podjetje v celoti, in sicer tako njegove dosežene rezultate kot njegovo perspektivo. Poleg vsebine je zanj pomembno, kako je oblikovano in kako so predstavljeni podatki.

Treba se je zavedati, da računovodstvo obstaja z določenim namenom, in to je pomagati uporabnikom računovodskih informacij pri odločanju (Atrill, McLane, 1997, str. 2). Včasih namreč dobimo vtis, da je namen računovodstva enostavno pripravljati računovodske izkaze na urejevalni osnovi. Čeprav je res da se računovodje s tem ukvarjajo, pa to še ni konec njihovega dela. Osnovni namen računovodskega dela je vplivati na uporabnike računovodskih informacij, to je interesentov podjetja.

Računovodstvo ni vse, brez njega ni ničesar. Zato je tudi zakon o gospodarskih družbah v naše okolje uvedel letno poročilo podjetja, ki celovito prikazuje poslovanje podjetja v poslovnem letu. Poslovno poročilo zajema pogled posloводства na rezultate poslovanja. Velikokrat je sestavljeno iz mnenja uprave oziroma generalnega direktorja, ki poleg pogledov na preteklo poslovanje dodaja tudi pričakovanja v prihodnosti in podrobnejše pregleda doseženih rezultatov posameznih poslovnih funkcij in področij. V tem delu poročila so prikazane informacije, ki jih računovodstvo praviloma ne prikazuje. Računovodsko poročilo je sestavljeno iz računovodskih izkazov in njihovih pojasnil. Računovodski izkazi vključujejo letne računovodske izkaze, to je bilanco stanja, izkaz uspeha in izkaz finančnih tokov (če ga podjetje sestavlja). Pojasnila pa podrobneje obravnavajo posamezne postavke v računovodskih izkazih in računovodske politike ter metode. Pojasnila so zato bistvena za razumevanje »subjektivnosti« v računovodskem prikazovanju poslovnega sistema (Hočevar, 2000, str.11).

Banka za poslovno leto sestavi letno poročilo, ki je sestavljeno iz poslovnega poročila, računovodskih izkazov in pojasnil k računovodskim izkazom, konsolidiranih računovodskih izkazov ter pojasnil h konsolidiranim računovodskim izkazom. Pomembna sestavina letnega poročila banke je mnenje pooblaščenega revizorja na računovodske izkaze.

Pri sestavljanju letnega poročila mora družba zaradi javnosti podatkov spoštovati Zakon o gospodarskih družbah in slovenski računovodski standard, posebej SRS 31 – Računovodske rešitve v bankah ter podzakonskimi akti Zakona o bančništvu. Upoštevajo se trendi v poslovanju, večanje neobrestnih dohodkov, optimiranje kapitala, dvig vrednosti aktive, trženje finančnih storitev, upravljanje s finančnimi tveganji in kontrola stroškov, zaradi usklajevanja slovenske zakonodaje z evropsko na področju bančništva.

Banke že dolgo ne opravljajo samo primarne dejavnosti ampak se njihova dejavnost širi, saj jih v to sili vse bolj dinamično okolje. Zelo pomemben je tudi izreden tehnološki napredek, ki omogoča, da se stvari odvijajo veliko hitreje, kot se je to dogajalo v preteklosti. Posledica tega je da se v poslovanje vnaša čedalje večja negotovost, tudi na področju bančništva. S širitvijo področij pri poslovanju so banke naletale na nova in vse bolj zapletena tveganja pri poslovanju. Banka mora tako znati pravilno uravnati tveganja in donos, ki izhaja iz nestabilnega okolja. Z optimalno kombinacijo le teh je mogoče zagotoviti dolgoročni razvoj in obstoj bank.

Banka Slovenije je v namen, ki se nanaša na tveganja in upravljanja z njimi, ter ustrezno oblikovanje kapitala za morebitna prikrivanja izgub iz naslova tveganj ter na poročila o tveganjih, izdala priporočila in predpise katere morajo banke posredovati Banki Slovenije. Na ta način skuša Banka Slovenije nadzorovati bančni prostor v Sloveniji.

Predstavljeni solidni finančni rezultati poslovanja in uspešno upravljanje tveganj je odraz uspešnega poslovanja banke na vseh ključnih področjih poslovanja. Področje zakona, ki opredeljuje obvladovanje tveganj, vsebinsko sledi direktivi o solventnosti in direktivi o načinih razpršitve tveganj. V določbah o organih banke je izrecno napisano, da so člani uprave dolžni zagotoviti spremljanje tveganj, ki jim je banka izpostavljena pri poslovanju, ter sprejeti ustrezne ukrepe, s katerimi banka tveganja obvladuje. Zato tudi zakon v nadaljevanju predpisuje obveznosti določiti načrt ukrepov obvladovanja tveganj in njihovo izvajanje.

Vse obsežno in zapleteno poslovno okolje je zaznamovano s povečano izpostavljenostjo podjetij tveganjem. Ta povečana občutljivost poslovanja podjetij za spremembe tržnih cen (deviznih tečajev, obrestnih mer in tako naprej) terja razvijanje uspešnega obvladovanja finančnih tveganj ter znotraj njega razvijanje tehnik in metod ter merjenje moči finančnih tveganj, navzočih v poslovanju podjetja (Peterlin, 2004, str. 74).

Namen

Namen specialistične naloge je prikazati nekaj splošnih podatkov o letnih poročilih, kako je samo letno poročilo sestavljeno, temu sledi tudi kratka analize. V specialistični nalogi sem predstavil katera so obvezna in prostovoljna razkritja v letnih poročilih. Glavni namen naloge pa je podrobneje predstaviti tveganja v bankah in kako so ta tveganja predstavljena v ogledalu podjetja – letnem poročilu! Vsebina letnega poročila mora namreč po eni strani zadovoljiti bralca tako, da na čim bolj enostaven način pridobi čim več kakovostnih informacij. Po drugi strani pa mora letno poročilo ponuditi čim več računovodskih in neračunovodskih informacij o delovanju podjetja, da zadovolji tudi zahtevnejše interesne skupine.

Pri svojem delu sem uporabil letna poročila bank, saj so vsa tveganja zajeta v njih, in strokovno literaturo. Na tej podlagi sem poskušal prikazati obvezne in neobvezne sestavine letnega poročila in kako podrobno so v njih predstavljena tveganja.

Vse interesne skupine zahtevajo večjo uporabnost letnih poročil v smeri večjega prostovoljnega razkrivanja in novih pristopov k poročanju. Vsi delničarji, vlagatelji, zaposleni, zaupniki državne ustanove ter druga javnost želijo poleg tradicionalnih informacij tudi informacije, ki kažejo neko bistvo in bodočo stabilnost, na kateri gradijo zaupanje. In prav predpisi in zakoni, ki so postali obširnejši spodbujajo podjetja, da hitreje razkrivajo neobvezne informacije v letnih poročilih.

Cilj

Pri sami nalogi sem skušal prikazati, kako in koliko so posamezne banke domače in tuje pripravljene po razkritjih tveganj v letnih poročilih. Ali se zgolj usmerjajo na teoretičen del obveznih sestavin oz. v kolikšni meri se želijo predstaviti tudi z neobveznimi sestavinami. Skozi samo nalogo želim prikazati del vsebine, ki jo izkazujejo letna poročila in sicer na takšen način, da bo letno poročilo bralca spodbudilo k natančnejšemu branju in da ga bodo vsebine, katere so premalo podrobno predstavljene toliko bolj zanimale. Skratka, v letnem poročilu so zelo pomembne tudi tiste informacije katere so navidezno skromne vendar odločujoče za potencialnega, resnega in informacij željnega bralca. Skozi samo nalogo sem tudi skušal ugotoviti, katere so tiste banke (domače, tuje), ki podrobneje in natančneje prikazujejo tveganja značilna zanje.

Letno poročilo je izjemno komunikacijsko orodje, najboljša osnova za zunanje računovodstvo, saj z njim prikažemo preteklo poslovanje vsem ki se zanimajo za podjetje. Predvsem pokažemo kako smo podjetje upravljali v preteklosti in izpostavimo najpomembnejše dele tveganja in strategije upravljanja s tveganji. Pri tem je treba še posebej poudariti pomen poročanja o prihodnjem poslovanju, saj se uporabniki, investitorji in drugi odločajo o prihodnjem rezultatu na podlagi načrtov, projekcij, ki jih banka ponuja, kjer le ta išče optimalno tveganje na področjih delovanja.

METODE PREUČEVANJA IN ZASNOVA DELA

Pri izdelavi specialistične naloge sem uporabil predvsem metode dela, ki temeljijo na preučevanju letnih poročil in teoretične podlage. To nam tudi daje osnovo za temeljito oceno, koliko dejansko banke sporočajo javnosti vsa svoja tveganja oz. kako je sama banka izpostavljena na trgu.

Pri samem pisanju in pri izbihi metodološkega dela sem uporabil strokovno literaturo tujih in domačih avtorjev, vire, prispevke in članke z najnovejšimi teoretičnimi spoznanji s področja letnih poročil. V samo nalogo sem vključil tudi informacije, ki sem jih pridobil s strani strokovnih delavcev tega področja in delavcev, ki delajo na področju odnosov z javnostjo v bankah. Sama ocena prikazovanja podatkov in informacij skozi letna poročila je lahko osnova za nadaljnje ocenjevanje pozitivnih in negativnih javno prikazanih dejstev s strani bank.

Specialistično nalogo sem razdelil na tri poglavja. V prvem poglavju sem navedel nekaj splošnih podatkov o letnih poročilih, temu sledi konkretnjša sestava in analiza letnih poročil pod okriljem obveznih in neobveznih sestavin v letnem poročilu. Ker vemo, da so banke ene najbolj pomembnih inštitucij in da je zelo pomembno kako obvladujejo tveganja sem se v nadaljevanju osredotočil na tveganja, ki obstajajo znotraj banke in kako lastniki oz. vodstvo podjetja prikazuje te podatke skozi letna poročila. Cilj praktične izvedbe je bil ugotoviti kako banke, ki delujejo na Slovenskem trgu, v preučevanje sem vzel 7 bank, prikazujejo svoje tveganje v javnosti oz. do malih delničarjev, bodočih investitorjev, zaposlenih, svojih strank. Cilj pa je bil tudi ugotoviti ali tveganje v bankah do javnosti bolje razkrivajo domače ali tuje banke.

Od bank ne pričakujemo zgolj, da poslujejo odgovorno, ampak se od njih vse bolj pričakuje da delujejo javno. Samo poslovanje bank in obvladovanje tveganj v prihodnosti zanima tudi vse več interesnih skupin.

2. SPLOŠNO O LETNIH POROČILIH

Organizacije pri svojem delu pogosto potrebujejo podatke o poslovanju obstoječih in bodočih poslovnih partnerjev. Te podatke lahko razberejo iz različnih poročil, med katerimi je eno tudi letno poročilo. Zakoni, strokovne računovodske institucije in borzni predpisi zahtevajo, da mora podjetje izdati letne računovodske izkaze s pojasnili in poročilom posloводства. Namen tega je prikazati resnično sliko poslovanja podjetja. S kakovostnim letnim poročilom pa lahko podjetje primerno predstavi in posreduje prave informacije različnim interesnim skupinam.

Letno poročilo je namenjeno notranjim uporabnikom (npr. poslovodstvu) in zunanjim uporabnikom (npr. država, banke, javnost). Uporabnike in njihove potrebe po informacijah podobno kot Mednarodni računovodski standardi (MRS) opredeljujejo v uvodnih določbah tudi Slovenski računovodski standardi (SRS). Interesne skupine podjetja, ki jim je letno poročilo skoraj edini in glavni vir informacij o poslovanju, so: delničarji in morebitni vlagatelji, zaposleni, posojilodajalci, kupci in dobavitelji, država in njeni organi ter javnost. Uporabniki oziroma interesne skupine letnega poročila so enaki uporabnikom, na katere so naslovljene računovodske informacije in katerih potrebe po informacijah zadovoljujejo računovodski izkazi (Horvat, 2000, str.40).

Zakonski okvir

Predpisanost letnih poročil predstavlja sedmo poglavje zakona o gospodarskih družbah. Podjetja morajo voditi poslovne knjige ter izdelati letna poročila v skladu z določbami omenjenega zakonskega in drugih predpisov ter ob upoštevanju slovenskih računovodskih standardov in načel ter splošnih računovodskih predpostavk: stalnost, doslednosti, evidentiranja sprememb v trenutku nastanka. Podjetja pa morajo upoštevati tudi sklep o

vsebini in načinu objave podatkov, ki so jih dolžni objaviti izdajatelji, ki izvajajo ali so izvedli javno ponudbo vrednostnih papirjev (Vezjak, 1998, str. 81).

Zakon o gospodarskih družbah

Letno poročilo obsega:

- letno računovodsko poročilo,
- poslovno poročilo.

V 52. členu zakona o gospodarskih družbah je zapisano, da odgovarja za pravočasno sestavitev in pravilnost izkazov in poslovnih poročil poslovodstvo podjetja in da jih je organom podjetij dolžno predložiti v rokih, določenih z akti podjetij. Za sestavljanje računovodskih izkazov in za ustrezno razkrivanje je torej odgovorno poslovodstvo podjetja, medtem ko je revizor odgovoren za oblikovanje svojega mnenja in za pripravo poročila o pregledanih računovodskih izkazih.

Zakon o gospodarskih družbah predpisuje v zvezi z revidiranjem letnih računovodskih izkazov tudi roke, in sicer mora letne računovodske izkaze najkasneje v šestih mesecih po poteku poslovnega leta pregledati samostojno revizijsko podjetje (53. člen). Podjetje mora predložiti letno poročilo organizaciji, pooblaščenim za obdelovanje in objavljane podatkov, v 30 dneh po prejemu revizijskega poročila, najkasneje pa v osmih mesecih po poteku poslovnega leta.

Sestavni del računovodskega poročila so poleg računovodskih izkazov, ki jih obravnava 57. člen zakona o gospodarskih družbah. Ta predpisuje, da morajo pojasnila računovodskih izkazov obvezno vsebovati:

- informacije o uporabljenih metodah vrednotenja postavk v računovodskih izkazih;
- razčlenitev sintetičnih podatkov iz računovodskih izkazov, ki omogočajo njih lažje razumevanje in analiziranje;
- podatke o delu organizacijskih enot v tujini.

52. člen zakona o gospodarskih družbah opredeljuje vsebino poslovnih poročil; vsebovati morajo:

- podatke in pojasnila o premoženjsko-finančnem stanju in sestavi financiranja;
- podatke in pojasnila o razvoju in izidih poslovanja;
- oceno možnosti prihodnjega razvoja;
- podatke o izdajanju in odkupovanju lastnih delnic oziroma deležev.

Poslovno poročilo obsega različne analize poslovanja v poslovnem letu, na katero se nanašajo računovodski izkazi, v primerjavi z uresničnim poslovanjem v predhodnih poslovnih letih in v primerjavi z načrtovanim poslovanjem v prihodnjih poslovnih letih. Analizirajo se tako računovodski kot neračunovodski podatki.

Roki za izdelavo letnega poročila in poročanje Agenciji RS za plačilni promet

Zaradi statističnih raziskav morajo vse družbe na posebnih obrazcih oddati Agenciji RS za plačilni promet osnovne podatke o svojem poslovanju iz bilance stanja in izkaza uspeha ter o razporeditvi rezultatov za vsako koledarsko leto najkasneje do konca februarja.

Kapitalske družbe, ki jih je treba revidirati, morajo agenciji letno poročilo predložiti najkasneje v 30 dneh po prejemu revizijskega poročila in najkasneje v osmih mesecih po poteku poslovnega leta (ZGD).

Povezane kapitalske družbe, kot določa pojasnilo 3 – Predlaganje skupinskih računovodskih izkazov Slovenskega inštituta za revizijo, morajo konsolidirane računovodske izkaze izdelati in predložiti agenciji v 30 dneh in najkasneje v osmih mesecih po poteku poslovnega leta.

2.1 UPORABNIKI LETNIH POROČIL

V nadaljevanju bom na kratko opredelil informacije, ki jih posamezne interesne skupine iščejo v letnem poročilu:

- Delničarji in potencialni vlagatelji

Lastnike podjetja in morebitne vlagatelje kapitala v letnem poročilu najbolj zanimajo informacije o velikosti in ustaljenosti deležev iz dobička, dividend in podobnega, o politiki delitve čistega dobička, dolgoročni donosnosti podjetja in kakovosti njegovega posloводства. Vlagatelji potrebujejo informacije kot pomoč pri odločitvah, ali naj kupijo, obdržijo ali prodajo pravice, ki izhajajo iz njihovih finančnih naložb.

- Zaposleni

Zaposleni so ena najpomembnejših skupin uporabnikov letnega poročila. Zaradi visokega deleža zaposlenih, ki so hkrati tudi delničarji podjetja, je pomen te interesne skupine uporabnikov informacij v letnem poročilu še toliko večji.

Najbolj zanimive informacije za zaposlene so predvsem informacije o donosnosti poslovanja podjetja, saj jih zanima predvsem možnost njihovih zaslužkov ter socialnih prejemkov, dolgoročna možnost zaposlovanja, skrb podjetja za njihovo zdravstveno varstvo, varstvo pri delu ter skrb za okolje. Zaposlenim omogoča tudi boljše identifikacijo s podjetjem in jim daje občutek pomembnosti.

- Posojilodajalci

Posojilodajalce dolgoročnih posojil (predvsem banke) zanimajo informacije o plačilni sposobnosti za redno odplačevanje posojil, s tem povezano pa tudi donosnost in finančni položaj. Posojilodajalce kratkoročnih posojil, kratkoročne komercialne in druge upnike zanimajo sprotna plačilna sposobnost in finančni položaj. Pri posojilih, ki jih želi družba najeti pri bankah in drugih ustanovah, so za njihovo odobritev izključnega pomena predvsem računovodski izkazi v letnem poročilu.

- **Kupci in dobavitelji**

Tako kot banke tudi dobavitelje zanimajo informacije o dolgoročni donosnosti podjetja, kakovosti posloводства in finančnem položaju, saj jim te informacije omogočajo ugotoviti, ali bodo svoje zneske lahko izterjali, ko bodo zapadli v plačilo. Prav tako jih zanimajo tudi informacije o novih poslovnih priložnostih (dobavitelji hočejo spoznati načrte svojih glavnih kupcev in splošno usmeritev njihovega poslovanja), tako da se lahko na prihodnje poslovanje pripravijo.

- **Država in njeni organi**

Državo v letnem poročilu zanimajo informacije o razmestitvi raznih virov, posebej zaposlenih, o uživanju posebnih pravic zaradi monopolnega položaja ali naravne rente, kar je povezano z uvajanjem dajatev. Država potrebuje informacije tudi za urejanje delovanja podjetij, za določanje davčne politike, pa tudi kot podlago za statistične podatke o narodnem dohodku in podobnih kazalnikih.

- **Javnost**

Javnost, predvsem v kraju, kjer podjetje posluje, želi vedeti, ali podjetje ogroža človekovo zdravje in okolje in če ga, kako ukrepati, da se ogrožanje omeji in prepreči, ter kakšne so ekonomske in finančne možnosti podjetja za pomoč pri reševanju krajevnih problemov v zvezi z zaposlovanjem. Javnost zato zanimajo informacije o donosnosti poslovanja in finančnem položaju podjetja. Obveščena želi biti tudi o dobrodelnih in političnih prispevkih podjetja in sponzoriranju na raznih področjih.

2.2 SESTAVA LETNEGA POROČILA

Letno poročilo je najpomembnejša in najbolj reprezentativna publikacija, ki jo pripravi podjetje. Z njo poleg finančnih podatkov prikaže tudi svoje poslanstvo, vizijo, cilje ter poslovno in občo kulturo. Gre za ogledalo podjetja, ki pokaže položaj podjetja, ki ga ustvarja na dolgi rok. Letno poročilo je poleg zakonsko določenih razlogov tudi pomembno sredstvo notranjega in zunanjega komuniciranja podjetja. Če vsebina letnega poročila izraža poslovno uspešnost, lahko podjetje posredno povečuje pripadnost zaposlenih v podjetju, utrjuje zaupanje vlagateljev in pridobiva naklonjenost morebitnih poslovnih partnerjev.

Vsebino letnega poročila v prvi vrsti določata Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št.30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 32/98-1451, 37/98-1719, 84/98, 6/99, 54/99-2543, 36/00-1687), ki predpisuje temeljna izhodišča, in Slovenski računovodski standardi (SRS).

V preteklem letu so družbe prvič pripravile letno poročilo v skladu s prenovljenimi Zakonom o gospodarskih družbah (veljati je začel v letu 2001) in na njegovi podlagi sprejetimi SRS (veljati so začeli 1. januarja leta 2002), kar je prineslo bistvene spremembe na računovodskem področju.

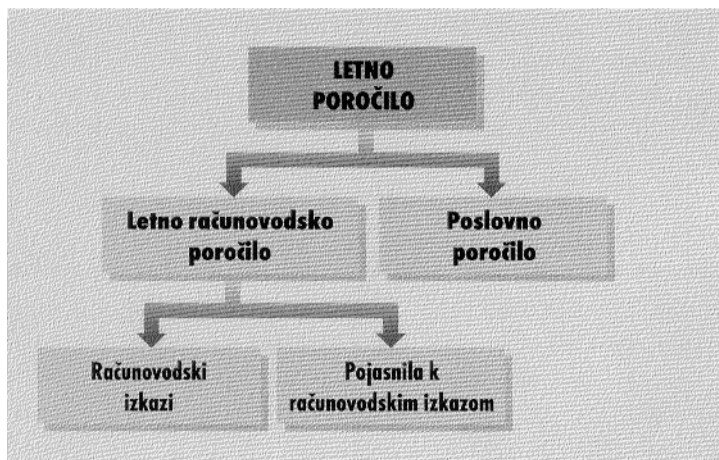
Po 57. členu ZGD mora biti letno poročilo jasno in pregledno sestavljeno. Izkazovati mora resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja ter poslovnega izida. Po Zakonu o gospodarskih družbah mora letno poročilo velikih, srednjih in majhnih družb, katerih delnice kotirajo na organiziranem trgu, vsebovati:

- bilanco stanja,
- izkaz poslovnega izida,
- priloge s pojasnili opredeljene v 65. členu ZGD,
- izkaz finančnega izida,
- izkaz gibanja kapitala in
- poslovno poročilo.

Tisti del letnega poročila, ki ga sestavljajo računovodski izkazi s pojasnili oziroma razkritji najpomembnejših kategorij, predstavlja računovodsko poročilo. Računovodsko poročilo in poslovno poročilo skupaj oblikujeta letno poročilo (Zadravec, 2003, str.171).

Sestavo letnega poročila podjetja prikazuje slika 1.

Slika 1: Letno poročilo

Vir: Mayr, 2000, str.7

Po 54. členu ZGD mora letna poročila velikih in srednjih družb in letna poročila tistih majhnih družb, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu, pregledati revizor na način in pod pogoji, določenimi z zakonom, ki ureja revidiranje. Gre torej za družbe, ki so zavezane reviziji in morajo poleg letnega poročila imeti tudi revizijsko poročilo. Po navodilih za predložitev letnih poročil gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov (Uradni list RS, št. 87/02) morajo navedene družbe v rokih, določenih s temi navodili, predložiti svoja letna poročila Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) za državno statistiko, pa tudi za javno objavo. Po tej metodologiji morajo

vse družbe ter srednji in veliki podjetniki AJ PES-u v treh mesecih po koncu poslovnega leta predložiti letna poročila za potrebe državne statistike. Majhne družbe na istih poenotnih obrazcih za državno statistiko istočasno predložijo podatke še za javno objavo. Velike, srednje in majhne družbe, s katerih vrednostni papirji se trguje na organiziranem trgu, ter srednji in veliki podjetniki morajo za javno objavo predložiti svoja letna poročila in konsolidirana letna poročila ter revizijsko poročilo v osmih mesecih po koncu poslovnega leta.

Uvodni del letnega poročila mora vsebovati:

- povzetek s finančnimi in drugimi poudarki, ki so bili pomembni za podjetje v poslovnem letu, tako da se bralec hitro seznanj z vsebino letnega poročila – kazalo;
- kratko uvodno predstavitev podjetja, v kateri podjetje prikaže svoje osnovne podatke (sedež, telefon, telefaks, elektronski naslov, osnovna dejavnost, število zaposlenih in druge), kratek zgodovinski pregled poslovanja, vizijo in najpomembnejše cilje podjetja, opiše vse izjemne dogodke, ki so vplivali na poslovanje v prejšnjem letu, poudari pozitivne dejavnosti, izjemne uspehe in podobno;
- poročilo predsednika uprave, ki prikaže poslovanje podjetja v prejšnjem letu, poročilo predsednika nadzornega sveta, ki ima nalogo preveriti sestavljeno letno poročilo in na podlagi preverjanja sestaviti pisno poročilo za skupščino, ki vsebuje: zapis o tem, kako je nadzorni svet spremljal delo uprave in poslovanje družbe po posameznih sejah, katere teme so bile obravnavane na sejah; stališče do revizijskega poročila; morebitne pripombe po preverjanju letnega poročila in potrditev letnega poročila, če se strinja z njegovo vsebino.

Uvodni del mora biti razumljiv za strokovno slabše usposobljene bralce, v nasprotju z obveznim delom, ki je namenjen zahtevnejšim bralcem. Hkrati mora biti uvodni del prepričljiv za tiste, ki podjetja ne poznajo, in za vse druge, da jih privabimo k nadaljnjemu branju (Horvat, 2003, str.64).

Splošni del letnega poročila vsebuje vse sestavine, ki jih ne določata ZGD in SRS. Sestavine splošnega dela letnega poročila lahko združimo takole (Horvat, 2003, str. 68):

- gospodarska gibanja,
- prodaja in trženje,
- analiza poslovanja,
- zaposleni,
- kupci,
- dobavitelji,
- delničarji,
- naložbe,
- raziskovanje in razvijanje ter kakovost,
- okoljevarstvena dejavnost,

- družbena odgovornost in
- načrti.

Obvezni del letnega poročila je jedro letnega poročila, ki ga določajo standardi, zakoni in različna pravila. Njegove bistvene sestavine so: računovodsko poročilo (računovodski izkazi s pojasnili) in poslovno poročilo.

Tretjo sestavino obveznega dela letnega poročila pa predstavlja revizorsko poročilo.

Sestavine poslovnega poročila lahko ob upoštevanju zakona in izkušenj predstavimo takole (Horvat, 2004, str. 15):

1. Uvod (poročilo uprave in nadzornega sveta).
2. Načrti.
3. Analiza poslovanja (v širšem smislu):
  - Gospodarska gibanja.
  - Prodaja, proizvodnja in trženje.
  - Kupci.
  - Dobavitelji.
  - Naložbe.
  - Analiza uspešnosti poslovanja.
  - Raziskave in razvoj (R&R).
  - Obvladovanje finančnih in drugih tveganj ter negotovosti.
4. Nefinančni kazalci:
  - Okoljevarstveno delovanje.
  - Zaposleni.
  - Družbena odgovornost.
  - Trajnostni razvoj.
5. Dogodki po poteku poslovnega leta.
6. Podružnice.
7. Podatki na koncu:
  - Člani uprave, nadzornega sveta.
  - Organiziranost.
  - Kontaktne osebe.

2.3 VLOGA ZUNANJIH SUBJEKTOV PRI PRIPRAVI LETNEGA POROČILA

2.3.1 VLOGA REVIZIJE

Podjetja morajo svoje potrebe in za potrebe uporabnikov izdelovati računovodske izkaze, v katerih razkrivajo tako stanje svojih sredstev, obveznosti in kapitala, kakor tudi obračune poslovanja. Z računovodskimi izkazi razumemo takšna formalizirana računovodska poročila, kot so denimo bilanca stanja ali izkaz poslovnega izida (Turk Melavec, 1994, str.477). Z njimi se podjetje predstavlja svojemu okolju. Naloga revidiranja pa je oblikovati mnenje o resničnosti in poštenosti oziroma resničnosti in nepristranskosti računovodskih informacij, s katerimi se želi podjetje predstaviti v svojem okolju.

Revidiranje računovodskih izkazov je po 1. členu zakona o revidiranju preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na podlagi tega dajanje neodvisnega strokovnega mnenja o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnejših pogledih podajajo resničen in pošten prikaz finančnega stanja in poslovni izid pravne osebe v skladu SRS.

Revidiranje mora potekati na način, kot določa zakon o revidiranju, v skladu s temeljnimi revizijskimi načeli in drugimi pravili revidiranja, ki jih sprejema Slovenski inštitut za revizijo, ter mednarodnimi standardi revidiranja in mednarodnimi stališči o revidiranju, ki jih pri Mednarodnem združenju računovodij sprejema Mednarodni odbor za pravila revidiranja in drugimi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oziroma druge oblike revizije, in predpisi, izdanimi na njihovi podlagi.

Torej zagotovi o resničnosti in objektivnosti računovodskih izkazov posameznega podjetja imamo, če jih spremlja revizijsko poročilo, ki ga je sestavil neodvisni zunanji revizor z ugotovitvijo, da je finančno stanje obravnavanega poslovnega sistema v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi standardi. Revizorjevo mnenje je izredno pomembno za zunanje uporabnike računovodskih izkazov. Ti namreč zaupajo revizorjevi strokovnosti in neodvisnosti. Naložbeniki v vrednostne papirje kakega podjetja, pa naj bodo to delnice ali obveznice, morajo imeti zagotovilo, da so računovodski izkazi, na katere se pri svojih odločitvah naslanjajo, zanesljivi in da resnično in objektivno prikazujejo finančno stanje podjetja (Turk, Melavec, 1994, str. 477). Takšno zagotovilo potrebujejo tudi posojilodajalci, navsezadnje pa tudi poslovni partnerji, ki imajo s podjetjem kupoprodajna razmerja.

Revizor odgovarja družbi in delničarjem družbe za škodo, ki jim jo je povzročil s kršitvijo pravil o revidiranju, ki jih določa zakon o revidiranju. Revizor odgovarja za škodo do višine 35 milijonov tolarjev. Ta omejitev pa ne velja, če je bila škoda povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti.

Poročilo o dokončnem revidiranju s strokovnim mnenjem mora sestaviti in podpisati pooblaščen revizor (Zakon o revidiranju, 2001, 24. člen). Obsegati mora:

- pojasnilo o obsegu revidiranja, v katerem se navedejo računovodski izkazi, ki so bili predmet preizkušanja in prikažejo uporabljeni revizijski standardi oziroma navedejo razlogi, zaradi katerih ti standardi niso bili uporabljeni,
- pojasnilo o podlagi, na kateri so sestavljeni računovodski izkazi,
- mnenje pooblaščenega revizorja o tem, ali računovodski izkazi prikazujejo resnično finančno stanje in poslovni izid ter spremembe v finančnem položaju pravne osebe.

Mnenje pooblaščenega revizorja mora obsegati oceno o stopnji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov, in je lahko pritrdilno, s pridržkom, ali odklonilno (Zakon o revidiranju, 2001, 25. člen).

Revizijska družba mora revidiranje v pravni osebi opravljati neodvisno, nepristransko ter v skladu s pravili revidiranja (Zakon o revidiranju, 2001, 26. člen).

Uporabniki revizijskih poročil so postali tudi možni naložbeniki, ki morda v času izdaje revizijskega poročila še niso bili znani. Borze, predvsem pa strokovna telesa, ki bdijo nad uvrščanjem vrednostnih papirjev na borzo in trgovanje z njimi, so postali – s povečanjem obsega tovrstnega trgovanja – pomemben del uporabnikov revizijskih poročil. Prav tako so za revizijske izsledke zainteresirani tudi zaposleni v podjetjih in njihova združenja: sodobni razvoj povzroča nezanesljivost zaposlitve, gibanja na družbenem področju pa je mogoče ugotavljati tudi iz revizijskih ocen predračunskih informacij ali načrtov podjetja. Pojem javnosti je dejansko še širši. Uporabniki revizijskih poročil so tudi organi oblasti –predvsem v primerih preveritve trditev ravnateljstev podjetij, katerih financiranje je povezano s proračunom, v nekaterih izjemnih primerih pa tudi organi pravosodja (Horvat, 2002a, str. 83).

2.3.2 VLOGA NADZORNEGA SVETA

Nadzorni svet mora preveriti sestavljeno letno poročilo in predlog za uporabo bilančnega dobička, ki mu jo je predložila uprava. Vsak član nadzornega sveta ima pravico pregledati in preveriti vse podlage za letno poročilo, ki mu jih mora družba na njegovo zahtevo predložiti, če nadzorni svet ne odloči drugače (ZGD, 274a člen).

Nadzorni svet mora na podlagi preverjanja letnega poročila sestaviti pisno poročilo za skupščino. V poročilu mora navesti (Horvat, 2002b, str.17):

- kako in v kolikšnem obsegu je preverjal vodenje družbe med poslovnim letom,
- če je k letnemu poročilu priloženo tudi revizijsko poročilo, mora nadzorni svet v svojem poročilu izraziti stališče do revizijskega poročila,

- na koncu poročila, ali ima po preverjanju letnemu poročilu kakšne pripombe, in
- ali letno poročilo potrjuje.

Če nadzorni svet potrdi letno poročilo, je letno poročilo sprejeto. Nadzorni svet mora mesec dni po tem, ko je prejel sestavljeno letno poročilo, svoje poročilo izročiti upravi. Če tega ne stori, mora uprava nemudoma postaviti dodaten rok, ki ne sme biti daljši od meseca dni. Če nadzorni svet tudi v dodatnem roku poročilo ne izroči, pomeni, da letnega poročila ni potrdil. Če nadzorni svet letnega poročila ni potrdil ali pa sta uprava in nadzorni svet prepustila sprejetje letnega poročila skupščini, potem letno poročilo sprejme skupščina (Horvat, 2002b, str. 17).

Po novem bo sestavina letnega poročila tudi opisno poročilo nadzornega sveta skupščini, ki se lahko v letno poročilo vstavi naknadno, potem ko je letno poročilo nadzorni svet že preveril in potrdil. Pisno poročilo nadzornega sveta kot zunanjega neodvisnega organa podjetja, ki v prvi vrsti deluje v korist delničarjev, zunaj letnega poročila namreč nima tolikšne vrednosti, kot jo ima če je njegova sestavina. Tako lahko rečemo, da po novem zakonu nimamo več skupih poročil nadzornega sveta, ki je ponavadi v nekaj šablonskih stavkih opisal svoje delo in mnenje (Horvat, 2002b, str. 17,18).

2.3.3 VLOGA BORZE IN REGULATORJA KAPITALSKEGA TRGA

Način poslovanja z vrednostnimi papirji predpisuje Agencija za trg vrednostnih papirjev RS, hkrati pa tudi nadzira udeležence na trgu vrednostnih papirjev. Ustanovljena je na podlagi zakona o trgu vrednostnih papirjev in je glavni urejevalec ter nadzornik trga.

Izdajatelji, katerega vrednostni papirji so bili sprejeti v borzno kotacijo, morajo borzo in javnost takoj po obravnavi letnih računovodskih izkazov na nadzornem svetu izdajatelja, najkasneje pa ob njihovi predložitvi Banki Slovenije oziroma agenciji, ki je pooblaščen za obdelavo statističnih podatkov, obvestiti o nerevidiranih letnih neskupinskih in skupinskih računovodskih izkazih. Nerevidirano skupinsko bilanco stanja in izkaz poslovnega izida je potrebno predložiti in objaviti v treh mesecih po poteku poslovnega leta v primerih, ko uskupinjevanje od izdajatelja revidiranih izkazov zahteva zakon (Horvat, 2002a, str 93).

Izdajatelji, katerega vrednostni papirji so bili sprejeti v borzno kotacijo, mora borzi predložiti revidirano letno poročilo takoj po njegovi potrditvi s strani nadzornega sveta izdajatelja, in ne kasneje kot v tridesetih dneh po prejemu revizijskega poročila, najkasneje pa v šestih mesecih po poteku poslovnega leta.

Izdajatelj je dolžan najkasneje v šestih mesecih po poteku poslovnega leta na svoje stroške poskrbeti za objavo povzetka revidiranja letnega poročila:

- v dnevniku, ki izhaja na celotnem območju Republike Slovenije, oziroma
- v elektronski obliki.

Izdajatelj mora javno objaviti naslednje podatke:

- navedbo da gre za javno objavo skladno s Pravili Ljubljanske borze, d.d, Ljubljana ter zakonom o trgu vrednostnih papirjev,
- firmo in sedež javne družbe,
- mnenje revizorja o računovodskih izkazih,
- bilanco stanja, izkaz poslovnega izida in izkaz finančnega izida po istih postavkah, kot so navedene v poročilu o opravljeni reviziji oziroma prospektu, in sicer podatke za preteklo poslovno leto,
- navedbo pomembnejših sprememb podatkov, ki so vsebovani v prospektu,
- navedbo, da je celotno letno poročilo na vpogled na sedežu javne družbe.

Za družbe katerih vrednostni papirji so uvrščeni na prosti trg ljubljanske borze, je skrajni rok za objavo povzetka revidiranega letnega poročila osem dni po njegovi potrditvi s strani nadzornega sveta izdajatelja oziroma tridesetih plus osem dni po prejemu revizijskega poročila, najkasneje pa v šestih mesecih plus osem dni po poteku poslovnega leta (Horvat, 2002a, str 93).

Tako podjetja katerih vrednostni papirji so uvrščeni v borzno kotacijo, kot podjetja, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na prosti trg ljubljanske borze, pa morajo borzo in javnost takoj, ko je to mogoče, obvestiti vseh dogodkih in okoliščinah, ki niso splošno znane in bi lahko pomembneje vplivali na ceno njegovega vrednostnega papirja (Horvat, 2002a, str 93).

Poleg poslovnih dogodkov mora javna družba seznaniti javnost tudi z drugimi dogodki, povezanim z njenim delovanjem, ki bi lahko pomembneje vplival na ceno vrednostnega papirja oziroma na sposobnost družbe, da izpolni obveznosti, ki izhajajo iz vrednostnih papirjev.

Obvestilo o pomembnem poslovnem dogodku mora javna služba objaviti na enega izmed naslednjih načinov:

- v dnevniku, ki izhaja na celotnem območju Republike Slovenije, oziroma
- v elektronski obliki, v skladu s pravili, ki jih določa borza v splošnem aktu.

2.4 OBVEZNA RAZKRITJA

V tem poglavju sem prikazal pojasnila k računovodskim izkazom, ki jih mora podjetje prikazati v letnem poročilu v skladu z zakonom o gospodarskih družbah in s slovenskimi računovodskimi standardi pa tudi razkritja, ki jih zahtevajo mednarodni računovodski standardi katera so bistveno obširnejša.

V uvodu v slovenske računovodske standarde je zapisano »Za področje, ki ga ne pokriva nobeden slovenski računovodski standard, kaže poseči neposredno po ustreznem

mednarodnem računovodskem standardu, kasneje pa mednarodni računovodski standardi lahko pomagajo k dopolnjevanju tistih rešitev, ki v slovenskih računovodskih standardih še niso mogle biti upoštevane, ker so se šele kasneje pojavile kot možne in potrebne.«

Vsa podjetja registrirana v skladu z ZGD, so dolžna v prilogo k računovodskim izkazom kot del letnega poročila zajeti vse podatke in pojasnila, ki jih zahteva sedmo poglavje prvega dela ZGD, ki predpisuje poslovne knjige in letno poročilo (Vezjak, 2002a, str. 33). Vsebina priloge k izkazom je opredeljena v 65. členu tega zakona. Vanjo sodijo:

- vsa pojasnila oziroma razkritja, ki so opredeljena v drugih členih sedmega poglavja prvega dela ZGD,
- vsa pojasnila, ki so predpisana v 65. členu tega zakona, ter
- pojasnila, ki jih zahtevajo slovenski računovodski standardi.

Podjetje zavezano reviziji, mora zajeti v letno poročilo poleg bilance stanja in izkaza poslovnega izida z zakonsko zahtevanimi pojasnili tudi izkaz finančnega izida in izkaz gibanja kapitala, poslovno poročilo ter razkritja, ki jih določajo slovenski računovodski standardi (Vezjak, 2002a, str. 33).

Pri predstavitvi obveznih razkritij se bom omejil zgolj na letna poročila družb, za katere zakon o gospodarskih družbah predpisuje obveznost revidiranja, torej velikih in srednjih družb, velikih družb z omejeno odgovornostjo, povezanih družb in družb, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi.

2.4.1 KONCEPT RAZKRITIJ

Koncept razkritij pomeni, da naj bi objavljeni računovodski izkazi in pojasnila k njim vključevali vse informacije o družbi, ki so dovolj pomembne, da vplivajo na odločitve informiranih in preudarnih uporabnikov računovodskih izkazov.

Razkritja so pomembna za uporabnike računovodskih izkazov oziroma letnih poročil. Zasnova razkritij pomeni, naj bi objavljeni računovodski izkazi in pojasnila k njim zajemali vse informacije o podjetju, ki so dovolj pomembne, da vplivajo na odločitve obveščenih in preudarnih uporabnikov računovodskih izkazov (Vizjak, 2002b, str.30,31).

Slovenski računovodski standard uporablja namesto pojma razkritja pojem pojasnila. To so dodatne informacije o posameznih podatkih iz računovodskih izkazov. Med razkritja najprej uvrščamo razkritja, povezana z vsemi vrstami tveganj in negotovosti, ki vplivajo na podjetje, pa tudi s sredstvi in obveznostmi, ki niso izkazani v bilanci stanja.

Razkritja oziroma pojasnila so lahko vrednostna – izražena v denarnih enotah in opisna. Vrednostna razkritja so denimo dodatne preglednice opisna pa so npr. opis metode

vrednotenja posamezne postavke. Poslovodstvo podjetja je odgovorno za pripravo razkritij oziroma pojasnil, pomagajo uporabnikom računovodskih izkazov razumeti, kako so posli in drugi poslovni dogodki izraženi v poslovnem izidu in finančnem stanju, o katerem se poroča. Vsa razkritja mora poslovodstvo predstaviti preišljeno. Praviloma mora biti vsaka postavka v obrazcih bilance stanj, izkaza uspeha in izkaza finančnih tokov navzkrižno povezana z ustrezno informacijo v pojasnilih (Horvat, 2000, str.45).

2.4.2 SPLOŠNA RAZKRITJA

Podjetja lahko izberejo različne računovodske usmeritve in s tem pripravijo pomembno različne računovodske izkaze, čeprav pričajo o istih poslovnih dogodkih in razmerah. Da bi lahko uporabniki računovodske izkaze pravilno razumeli, je nujno potrebno razkritje pomembnih računovodskih usmeritev, na katerih so ti izkazi zasnovani. Računovodske usmeritve morajo biti razkrite na enem mestu, razkritje pa je sestavni del računovodskih izkazov. Če so pri sestavljanju računovodskih izkazov uporabljeni napačni ali neustrezni postopki, jih je treba razkriti, kar pa seveda še ne odpravi napak ali neustreznosti (Vezjak, 1998, str. 84).

V MRS 1 so naštetna vsa področja, na katerih obstajajo različne računovodske usmeritve in ki zato zahtevajo razkritje izbranih računovodskih postopkov (Vezjak, 1998, str. 84):

- Splošno.
- Sredstva.
- Dolgovi in dolgoročne rezervacije.
- Dobički in izgube.

Če se računovodske usmeritve spremenijo tako, da je učinek pomemben, je treba razkriti spremembo in izmeriti njen učinek. Tudi če na tekoče leto ne vpliva pomembno, utegne pa pomembno vplivati na naslednja leta, jo je treba razkriti. Če se spremenijo okoliščine na katerih je temeljila ocena, ali če se pojavijo nove informacije, je oceno treba spremeniti. Vpliv spremembe se upošteva pri ugotavljanju čistega dobička ali čiste izgube v obdobju spremembe, če vpliva samo na to obdobje. Če pa vpliva tudi na naslednja obdobja, je treba njen vpliv upoštevati v obdobju spremembe in v naslednjih obdobjih. Vrsto in znesek pomembne spremembe računovodske ocene je treba razkriti. Če ni možno izračunati zneska, je treba to dejstvo prav tako razkriti (Vezjak, 1998, str. 84-86).

2.5 PROSTOVOLJNA RAZKRITJA

Pojem prostovoljna razkritja se nanaša na razkritja, ki so zunaj računovodskih izkazov in ki jih ne zahtevajo računovodski standardi, zakoni ali pravila borze vrednostnih papirjev in drugi predpisi. Veliko podjetij v svetu se pri izberi prostovoljnih razkritij v letnem poročilu ravna po zahtevah SEC, in sicer predvsem v tistem delu, ki se nanaša na analizo poslovanja, finančnega položaja in rezultatov poslovanja.

Lahko rečemo da se vsako podjetje samo odloči, katera prostovoljna razkritja v letnem poročilu so primerna, pomembna in uporabna. Podjetja ki se odločajo za prostovoljna razkritja, se želijo od drugih razlikovati z večjo količino kakovostnih podatkov in informacij o poslovanju, ki jih ponudijo zunanjim uporabnikom. Učinkovita prostovoljna razkritja lahko koristijo naložbenikom in upnikom ponudijo bolj pregledne ter razumljive informacije o podjetju.

Na splošno povedano, informativna razkritja pripomorejo naložbenikom in drugim interesnim skupinam bolje razumeti (Horvat, 2002a, str 153):

- strategijo podjetja, vključno z informacijami o priložnostih in tveganjih,
- kritične dejavnike tveganja, ki so pomembni za prihodnost podjetja,
- tekmovalno okolje, znotraj katerega podjetje posluje, in okvir, znotraj katerega sprejema odločitve, ter
- korake, ki jih podjetje uresničuje, zato da bi zagotovilo stalne rezultate.

Podjetja ki v letnem poročilu izpostavljajo finančno poslovanje, so večinoma podjetja iz finančnega sektorja. Glavna predpostavka teh podjetij je, da v prvi vrsti skrbijo za rezultat poslovanja, ki je pred vsemi drugimi cilji. Ta podjetja pripravljajo letno poročilo za bralce oziroma delničarje, ki jih najbolj zanima vrednost podjetja rasti dividend in manj, kako to dosežejo. Takšna letna poročila dajejo prednost finančnim rezultatom (Horvat, 2002, str 153).

Prostovoljna razkritja ne pomenijo samo dobre novice, ampak tudi razočaranja, in prav slabe novice povečujejo verodostojnost teh razkritij. Razlika meril, s katerimi primerjamo uresničeno poslovanje s prej načrtovanimi cilji, strategijami in načrti, pripomorejo naložbenikom in drugim interesnim skupinam prepoznati in ovrednotiti uspehe in neuspehe podjetja. Naložbeniki namreč želijo videti podjetje skozi iste oči kot poslovodstvo (Horvat, 2002a, str. 154).

2.5.1 SPLOŠNA PROSTOVOLJNA RAZKRITJA V LETNEM POROČILU

V nadaljevanju so predstavljene glavne vsebine splošnih prostovoljnih razkritij (Horvat, 2000, str. 73-89) v letnem poročilu, ki so zunaj obveznih razkritij, kot jih zahtevajo ZGD in SRS. Vsebine splošnih prostovoljnih razkritij si sledijo v takšnem vrstnem redu, kot so

pomembne za interesne skupine. Pri tem se posamezne vsebine med seboj tudi prepletajo. Omenjena prostovoljna razkritja, ki lahko v splošnem ustrezajo kateremu koli podjetju sta (Horvat, 2002a, str. 155):

Uvodni del s poudarki

Uvodni del letnega poročila vsebuje:

- povzetek s finančnimi in drugimi poudarki, ki so bili pomembni za podjetje v poslovnem letu, tako da se bralec na hitro seznanj z vsebino letnega poročila, še preden začne zares brati letno poročilo,
- kazalo,
- kratka uvodna predstavitev podjetja,
- poročilo predsednika uprave,
- poročilo predsednika nadzornega sveta.

Uvodni del mora biti razumljiv za strokovno slabše podkovane bralce, v nasprotju z obveznim delom, ki je namenjen zahtevnejšim bralcem. Hkrati mora biti uvodni del prepričljiv za tiste, ki podjetja ne poznajo, in za vse druge, da jih privabimo k nadaljnjemu branju.

Splošni del letnega poročila oziroma poslovno poročilo

V splošnem delu letnega poročila so opisane vse sestavine, ki jih ne določa ZGD in SRS. Po ZGD je to poslovno poročilo, ki vsebuje poleg sestavin, predpisanih z zakonom, vsa druga prostovoljna razkritja. V svetu so te informacije znane kot oblika poslovnega poročanja.

Sestavine splošnega oziroma poslovnega poročila lahko združimo takole (Horvat, 2000, str.78-89): gospodarska gibanja, prodaja in trženje, analiza poslovanja, zaposleni, kupci, dobavitelji, delničarji, naložbe, raziskovanje in razvijanje ter kakovost, okolje-varstvena dejavnost, družbena odgovornost in načrti.

2.5.2 RAZKRITJA O TRAJNOSTNEM RAZVOJU

Trajnostni razvoj pomeni, da mora razvoj človeštva zadovoljiti svoje današnje potrebe ne da bi za to prikrajšal prihodnje generacije za zadovoljevanje njihovih potreb. Takšna definicija vsebuje potrebo po uravnoteženju gospodarskih, okoljskih, in družbenih dimenzij dejavnosti človeštva. Kako to prevesti in udejanjiti na ravni podjetij, je že drugo vprašanje, še posebej pri oblikovanju strategije, izboljšav procesov in merjenja delovanja. Na področju poročanja izraz trajnostni razvoj uporabljamo zato, da poročilom prikažemo gospodarske, okoljske, in družbene vsebine. Poročila o trajnostnem razvoju so se razvila iz procesa inovacij, ki se je začel s pojavom poročil o ravnanju z okoljem, v poročanje interesnim skupinam podjetja. Poročila o ravnanju z okoljem in v manjši meri tudi družbena poročila podjetja še pripravljajo kot posebna poročila, vendar poročila o trajnostnem razvoju ponujajo preglednejši trajni pristop k računovodstvu za zunanje interesne skupine. Treba pa je vedeti, da priprava

poročila o trajnostnem razvoju ne pomeni, da je podjetje v trajnostnem razvoju, temveč da prepozna spremembe v okolju, kjer je deluje (Horvat, 2002a, str 203).

Da bi bilo podjetje del trajnostnega razvoja na dolgi rok, mora biti finančno varno, kar je razvidno iz meril, kot je donosnost, prav tako pa mora zmanjšati, če ne odstraniti, negativne vplive na okolje in mora delovati v skladu z družbenimi pričakovanji. Trajnostni razvoj zahteva več kot gospodarsko delovanje, vendar pa ga tudi ohranja. To pomeni da trajnostni razvoj ne zahteva od podjetja, da opusti donosnost kot svoj cilj.

Namen računovodstva družbene odgovornosti je oceniti vpliv podjetja na ljudi v podjetju in zunaj njega (Deegan, 1999, str. 2). Poročanje o družbeni odgovornosti pa je pri podjetjih vendarle manj kot poročanje o ravnanju z okoljem. Podjetje trajnostnega razvoja mora zagotavljati, da izpolnjuje pričakovanja družbe, in mora poslovati v skladu zunanji družbenimi javnostmi. Neizpolnitev pričakovanj družbe ima namreč lahko velike posledice za nadaljnje preživetje podjetja, in sicer ne glede na to, kako uspešno uporablja finančne vire ali kakšen odnos ima do okolja.

Trajnostni razvoj je temeljna skrb preživetja podjetij in družbe na dolgi rok. Pri takem načinu gledanja na preživetje, mora podjetje, ki želi izboljšati svoje delovanje v vseh dimenzijah, najprej razumeti družbeno in okoljsko vpletenost v svojem poslovanju kot tudi vpletenost in pričakovanja različnih interesnih skupin.

2.5.3 RAZKRITJA O INTELEKTUALNEM PREMOŽENJU

Med različnimi avtorji najbolj izstopa povezava med intelektualnim premoženjem in upravljanjem z znanjem, ker poročanje o intelektualnem premoženju vsebuje aktivnosti in podporo posloводства pri upravljanju z znanjem podjetja.

Najpogosteje se uporablja opredelitev pojma intelektualno premoženje kot sestav premoženja v ljudeh, premoženja v povezavah in premoženja v organiziranosti (Edvinsson, Malone, 1997, str. 11).

Veliko avtorjev je mnenja, da intelektualno premoženje ne more biti enostavno enako razliki med knjigovodsko in tržno vrednostjo, kajti zastavimo si lahko vprašanje, kaj je s podjetji, katerih delnice niso uvrščene na organiziran trg ali katerih tržna vrednost je najvišja vrednost – na primer v obdobju najvišjih vrednosti na organiziranem trgu, kjer so psihološki učinki itd.

Leta 1977 sta Fund in Wagnal opredelila pojem intelektualno premoženje tako:

- intelektualno – kar se nanaša na um, intelekt oziroma kot prizadevanje ali potreba po uporabi uma, intelekta;

- premoženje – bogastvo v kakršni koli obliki, v kateri se pojavlja ali je na voljo ustvarjanju večjega bogastva.

Turk pa definira intelektualno premoženje kot znanje v podjetju, vključeno v njegovo delovanje; lahko je usredstveno ali ne; vpliva na njegov poslovni izid in na njegovo vrednost ter obstaja kot premoženje v ljudeh, premoženje v povezavah in premoženje v organiziranosti (Turk, 2000, str. 149).

V poročilu o znanju opišemo kakšne prednosti prinašajo proizvodi ali storitve uporabnikom in kako to podjetje izpolnjuje. Pojasnimo strategijo upravljanja z znanjem, ki jo uresničujemo s sestavo, uporabo in razvojem dejavnikov znanja. Opišemo kaj morajo podjetje in zaposleni narediti, da ustvarijo vrednost za uporabnike, oziroma kakšen mora proizvodni proces in dejavniki znanja za ustvarjanje te vrednosti. Predstavimo sedanje delovanje podjetja in njegove strateške usmeritve. Poročilo o znanju mora biti zgodba, povezana s pokazatelji, ki povečujejo zaupanje in zagotavljajo, da zgodba o znanju niso samo besede, temveč tudi številke (Bukh et al, 2000, str.9).

Za uporabo poročila o intelektualnem premoženju poslovodstvo predstavlja posebne sestavine strategije podjetij, ki bodo na dolgi rok pripeljale do podjetja, ki temelji na znanju. Takšno podjetje lahko preživi v družbi, ki je zaznamovana s stalnimi spremembami proizvodov, storitev, tekmovalnosti in tehnologije in kjer je zunanji ključni dejavnik proizvodnje ali storitev. Iz tega stališča lahko gledamo na poročanje o intelektualnem premoženju kot prizadevanje za povečanje zunanjega ugleda podjetja.

3. PRIKAZ TVEGANJ

Tveganje je negotovost, povezana z določenim rezultatom ali izidom in, vsaj v finančnem svetu, zahteva določeno premijo. Večje kot je tveganje bančnega portfelja, večja bo zahtevana premija in večji bo strošek lastniškega kapitala ter nižja njegova vrednost (Dimovski in Gregorič 2000, str. 134, 135).

V Sloveniji je obvladovanje bančnih tveganj opredeljeno z Zakonom o bančništvu, ki med drugim ureja pogoje za ustanovitev, poslovanje, nadzor in prenehanje bank ter s podzakonskimi akti.

3.1 RAZKRITJA V ZVEZI S FINANČNIM TVEGANJEM

3.1.1 LIKVIDNOSTNO TVEGANJE

Likvidnostno tveganje izvira iz nesposobnosti banke, da bi v vsakem trenutku poravnala vse svoje dospele obveznosti. Pojavi se, ko pričakovani denarni tokovi, unovčljiva sredstva in

možnost izposojanja sredstev ne zadostujejo za pokritje denarnih tokov, ki izvirajo iz izpolnjevanja obveznosti.

Na likvidnost lahko vplivajo zunanji globalni dejavniki, kot so (Plevnik 1995, str. 212):

- slabe politične in gospodarske razmere v matični državi, na svetovnih trgih ali na trgih, do katerih je banka še posebej izpostavljena,
- izguba zaupanja v bančni sistem,
- izguba dobrega imena banke,
- prevelika izpostavljenost banke do nekaj velikih depoziterjev.

Z likvidnostnim tveganjem je povezano tudi ustrezno operativno tveganje, in sicer (Plevnik 1995, str. 212):

- ali banka razpolaga s sistemom stalnega spremljanja razlik v dospelosti na aktivni in pasivni strani,
- ali obstaja razmejitev med likvidnostjo, ki jo mora banka vzdrževati za vsakodnevno poslovanje v normalnih tržnih razmerah, ter dodatno stopnjo likvidnosti, ki jo mora zagotoviti le ob stresnih situacijah in tržnih razmerah.

Likvidnostno tveganje pomeni, da je banka izpostavljena možnosti, da ne bo sposobna tekoče poravnati svojih obveznosti. To se lahko zgodi zaradi kratkoročnega izpada denarnih tokov, rokovne neusklajenosti aktive in pasive, ali zaradi nenadnega navala na banke. Če v tem primeru ne uspe prepričati svojih upnikov, da zadržijo vloge pri banki, grozi banki celo stečaj. Slovenski zakon o bančništvu zahteva, da poslovne banke gospodarijo z viri in naložbami tako, da so v vsakem trenutku sposobne izpolniti vse dospele obveznosti. Da se zavarujejo pred likvidnostnim tveganjem, morajo banke oblikovati in izvajati politiko rednega upravljanja z likvidnostjo, redno morajo spremljati svojo likvidnost in sprejemati ustrezne ukrepe za preprečitev in odpravo vzrokov nelikvidnosti.

Upravljanje z likvidnostjo je bistvena sestavina skrbnega in varnega poslovanja banke. Likvidnostno tveganje banka meri s količniki likvidnosti, neto likvidno aktivo ter z neusklajenostjo terjatev in obveznosti po ročnosti. Od 1. januarja 2002 banke izračunavajo količnike likvidnosti in o njih poročajo Banki Slovenije v skladu s Sklepom o najmanjšem obsegu likvidnosti, ki ga mora banka zagotavljati. Količnik likvidnosti je razmerje med naložbami in obveznostmi po preostali zapadlosti. Banka izračunava količnike v dveh razredih, in to od 0 do 30 dni (prvi razred) in od 0 do 180 dni (drugi razred). Količnike likvidnosti izračunava ločeno za tolarski in devizni del, vendar jih združuje v skupni količnik likvidnosti prvega in drugega razreda. Predpisan skupni količnik likvidnosti mora biti najmanj ena (1). S ciljem uravnavanja neto likvidne aktive, količnikov likvidnosti in sekundarne likvidnostne rezerve ima banka vzpostavljen interni limit deleža prvovrstnih VP v celotni aktivi banke. Ta limit znaša 30 % celotne aktive.

Pomemben element upravljanja z likvidnostnim tveganjem je zagotavljanje razpršenosti vlog glede na izvor in rok dospelosti. V skladu s Sklepom Banke Slovenije o dnevnem načrtovanju tolarske likvidnosti in spremljanju koncentracije deponentov banka spremlja in poroča Banki Slovenije o največjih deponentih po stanju na zadnji dan v preteklem mesecu.

Banka se pred prevelikim likvidnostnim tveganjem varuje z obvezno rezervo in ustrezno višino neto likvidne aktive.

Za likvidnostno tveganje se ponavadi uporabljata dva kazalnika: stopnja likvidnosti in delež posojil v bilančni vsoti.

Delež posojil v bilančni vsoti

Večina posojil ni likvidnih, saj banka praviloma posojil ne more prodati drugim bankam, vračilo obresti in glavnice pa sta pri posojilih razpršena skozi vse leto. Posojila in struktura sredstev imata zelo močan vpliv na likvidnost banke.

3.1.2 OBRESTNO TVEGANJE

Obrestno tveganje je povezano s spremembami v donosih pri terjatvah in stroških obveznosti zaradi spremembe obrestnih mer. Temeljni kazalec obrestnega tveganja je razmerje med terjatvami in obveznostmi s spremenljivo obrestno mero (Dimovski in Gregorič, 2000, str.74).

Banka se lahko zaščiti pred tveganjem obrestne mere tako, da ima približno enako vrednost naložb, občutljivih na spremembo obrestne mere, in sredstev, občutljivih na spremembo obrestne mere. Ko se obrestna mera na trgu dvigne, se hkrati povečajo dohodki od naložb in stroški depozitov.

Banka financira dolgoročne naložbe pretežno s kratkoročnimi viri sredstev, zato je izpostavljena tveganju refinanciranja. Lahko bi se zgodilo, da bi bili odhodki za obresti na depozite višji od prihodkov od obresti za kredite. Tak položaj bi nastal, če bi bile obrestne mere fiksne za vse posle.

Ker torej banke niso bistveno izpostavljena tveganju spremembe obrestnih mer, pa tudi ker so informacijske možnosti omejene, menim, da je v sedanjem obdobju dovolj, da vzpostavljamo upravljanje z obrestnim tveganjem tako, da spremljamo razmike glede fiksne in spremenljive obrestne mere celotnega portfelja. Brez ustreznih referenčnih obrestnih mer in možnosti opravljanja različnih swap poslov za instrumente, nominirane v tolarjih, lahko banka obvladuje obrestno izpostavljenost bilance predvsem tako, da pri sklepanju poslov teži k zmanjševanju obrestne izpostavljenosti (nadzorovanje sklepanja poslov z valutno klavzulo, povečanje ali zmanjšanje depozitov in kreditov s fiksno obrestno mero oziroma z izdajo

vrednostnih papirjev, s katero bo zmanjšala tveganje obrestne mere), oziroma z merjenjem te izpostavljenosti in oblikovanjem potrebne ravni rezervacij (Nova KBM d. d., 2002, 56).

Bančna sredstva in vire sredstev lahko glede na obrestno tveganje razdelimo v tri skupine. Prvo skupino predstavljajo usklajena sredstva in viri tako po vrednosti in zapadlosti kot po spremenljivosti obrestne mere in zagotavljajo pozitivno obrestno mero. Druga skupina je variabilna in obsega tista sredstva in vire, katerih obrestna mera se giblje v skladu s tržnimi pogoji. Zadnjo skupino pa predstavljajo sredstva in viri, ki se v določenem obdobju obrestujejo po vnaprej določeni stalni obrestni meri. Obrestno tveganje tako predstavlja neuskklajeni del sredstev in virov (Jerman, 1998, str. 17).

Obrestno tveganje vpliva na zaslužek banke, zato je pomembno, da ga banka spremlja in uravnava. Omeji ga lahko na več načinov, in sicer tako:

- da določi mejo izpostavljenosti, z izdelavo sistema merjenja tveganj,
- s postavitvijo meritvenih standardov za vrednotenje,
- z izdelavo postopka poročanja in preverjanja s strani vodstva.

Sistem takšnih ukrepov omogoča jasno postavitev hierarhije pravic in odgovornosti za strategijo in taktiko, določitev dovoljenih instrumentov in aktivnosti ter dovoljen način in cilj njihove uporabe (Majič, 2001, str. 5).

Obrestno tveganje je tveganje oziroma nevarnost neugodnega ali škodljivega gibanja (spremembe) obrestne mere. Če to opredelitev uporabimo za ugotovitev, ali je določeno podjetje izpostavljeno obrestnemu tveganju, moramo najprej opozoriti na dvoje:

- večji je delež kratkoročnih in dolgoročnih obveznosti iz financiranja v sestavi virov sredstev, močnejša je izpostavljenost obrestnemu tveganju;
- večji je delež kratkoročnih in dolgoročnih finančnih naložb v sestavi sredstev, močnejša je izpostavljenost obrestnemu tveganju.

To pomeni, da lahko iz obsega in sestave finančnih naložb in obveznosti ugotovimo, ali in koliko je podjetje izpostavljeno obrestnemu tveganju.

Tudi za izpostavljenost obrestnemu tveganju velja, da se v izkazu uspeha zrcali samo njegov končni učinek na poslovanje podjetja, in sicer s postavkami prihodki iz obresti in drugi prihodki iz financiranja ter odhodki za obresti in drugi odhodki financiranja. Poskusimo ta vpliv razložiti:

- Sprememba obrestne mere lahko *vpliva na odhodke podjetja* s spremembo zaračunanih obresti na dolg podjetja, če je dolg podjetja obrestovan s spremenljivo obrestno mero. Če je dolg podjetja obrestovan s stalno obrestno mero, sprememba tržne obrestne mere ne vpliva na spremembo odhodkov podjetja in na uspešnost poslovanja podjetja, tako da podjetje ni izpostavljeno obrestnemu tveganju na odhodkovni strani.

- Po drugi strani pa lahko sprememba tržne obrestne mere tudi *vpliva na prihodke podjetja* s spremembo prejetih obresti iz finančnih naložb, če se naše naložbe obrestujejo s spremenljivo obrestno mero. Nasprotno pa, če se naložbe podjetja obrestujejo s stalno obrestno mero, nismo izpostavljeni obrestnemu tveganju na prihodkovni strani.

Žal pa nam tudi ti dve postavki kažeta le delno sliko v zvezi z vplivom spremembe obrestnih mer na rezultat poslovanja podjetja. Kot ponavadi nam veliko več povedo pojasnila k izkazu uspeha, saj v njih najdemo podatek o prihodkih in odhodkih samo iz obresti. Iz gibanja teh dveh postavk skozi čas pa lahko ugotovimo, ali- in ali sploh so- spremembe tržnih obrestnih mer vplivajo- vplivale- na uspešnost poslovanja podjetja (Vezjak, 1998, str. 137-147).

Razkritja o izpostavljenosti obrestnemu tveganju

Za vsako vrsto finančnih sredstev in finančnih dolgov podjetje v skladu z MRS 32 razkriva informacije o njihovi izpostavljenosti obrestnemu tveganju, med drugimi tudi:

- pogodbene roke za popravek cen (repricing) ali roke zapadlosti- tiste, ki se pojavijo prej; in
- veljavne obrestne mere, kadar jih podjetje uporablja.

Podjetje zagotavlja informacije o svoji izpostavljenosti vplivom prihodnjih sprememb prevladujoče ravni obrestnih mer. Spremembe tržnih obrestnih mer imajo neposreden vpliv na pogodbeno določene denarne tokove, povezane z nekaterimi finančnimi sredstvi in finančnimi dolgovi (tveganje spremembe denarnega toka zaradi spremembe obrestne mere), pa tudi na pošteno vrednost drugih finančnih inštrumentov (tveganje spremembe poštene vrednosti finančnega inštrumenta zaradi spremembe obrestne mere) (Horvat, 2005, str. 45).

3.1.3 VALUTNO TVEGANJE

Podjetje je izpostavljeno valutnemu tveganju, ko je del njegovega poslovanja neposredno ali posredno povezano s tujimi plačilnimi sredstvi. Valutno tveganje ni znano vnaprej, saj pomeni le možnost prihodnje spremembe vrednosti ene valute v primerjavi z drugo (Vezjak, 1998, str. 138).

Izpostavljenost valutnemu tveganju na deviznem trgu je lahko transakcija, translacijska ali pa ekonomska (Vezjak, 1998, str. 140):

- Na *transakcijsko izpostavljenost* nas v bilanci stanja opozarjajo kratkoročne terjatve ali kratkoročne obveznosti podjetja (s katerimi so povezani prilivi in odlivi), nominirane v tujih valutah, katerih vrednost je odvisna od razmer na svetovnih valutnih trgih. Podjetje je transakcijsko izpostavljeno valutnemu tveganju ponavadi takrat, kadar gre za neskladnost med valuto, v kateri podjetje prejema plačila, in valuto, v kateri podjetje plačuje.

- Na *translacijsko izpostavljenost* nas v bilanci stanja opozarjajo postavke (na aktivni ali pasivni strani bilance stanja), ki so nominirane v tujih valutah. Problematične so z vidika njihovega vrednotenja, saj pomenijo morebitno bilančno spremembo zaradi spremembe razmer na svetovnih valutnih trgih.
- Na *ekonomsko izpostavljenost* nas v bilanci stanja opozarjajo postavke, od katerih pričakujemo v prihodnost pritoke, ki so vezani na tujino. To so lahko dividende, dobljene iz dolgoročnih finančnih naložb v tujih podjetjih.

Ne glede katero različico prikazovanja izkaza uspeha izberemo po slovenskih računovodskih standardih, je skoraj nemogoče ugotoviti izpostavljenost valutnemu tveganju in njegov obseg. Zato imajo toliko pomembnejšo vlogo pripadajoča pojasnila, saj lahko iz njih razberemo morebitno izpostavljenost tveganju, ki je odvisno od tega (Vezjak, 1998, str. 144):

- kolikšen delež prihodkov od prodaje podjetje ustvari na tujih trgih in
- kolikšen delež virov podjetje kupuje na tujih trgih.

Čim večji je delež omenjenih dveh kategorij, tem bolj je podjetje izpostavljeno valutnemu tveganju. Zato bi podjetje moralo izvesti ukrepe za zavarovanje pred neugodnimi spremembami na svetovnih valutnih trgih (Horvat, 2000, str. 137-147).

Limiti za valutno tveganje

Odgovorna služba mora vzpostaviti valutne limite za celotno devizno pozicijo, ki izhaja tako iz bančnih postavk kot tudi postavk trgovanja. V devizno pozicijo mora vključevati pozicije iz vseh poslov, ki banko izpostavljajo valutnemu tveganju, torej tudi pozicije iz poslov z uporabo valutne klavzule oziroma drugih instrumentov, vezanih na spremembo vrednosti tuje valute, kot na primer izvedeni finančni instrument (Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi, 2005, str.12,13).

Odgovorna služba mora oblikovati vsaj naslednjo strukturo valutnih limitov:

- limit neto devizne pozicije za vsako posamezno tujo valuto,
- limit dolge devizne pozicije za vsako posamezno tujo valuto,
- limit kratke devizne pozicije za vsako posamezno tujo valuto,
- limit neto skupne devizne pozicije v vseh tujih valutah,
- limit dolge skupne devizne pozicije v vseh tujih valutah,
- limit kratke skupne devizne pozicije v vseh tujih valutah.

Limite iz te točke mora odgovorna služba določiti ob upoštevanju naslednjih dejavnikov:

- likvidnosti trgov za vsako posamezno valuto,
- nestanovitnosti tečajev za vsako posamezno valuto.

Odgovorna služba mora tudi oblikovati tudi ločene valutne limite po vrstah instrumentov, ki banko izpostavljajo valutnim tveganjem (Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi, 2005, str. 12,13).

3.1.4 KREDITNO TVEGANJE

Glede na to, da so posojila še vedno osnovni viri prihodka banke, je eno izmed pomembnejših tveganj pri bančnem poslovanju prav gotovo kreditno tveganje.

Kreditno tveganje predstavlja tveganje, da posojiljemalec ne bo zmožen oziroma pripravljen izpolniti dogovorjenih obveznosti. Kot obveznosti se štejejo vsa posojila, obresti, provizije in druge terjatve, avali, nekriti akreditivi, jamstva, garancije, prevzete nepreklicne obveznosti za odobrena, vendar ne črpana posojila, sprejem menic in naložbe v vrednostne papirje. Kreditno tveganje je tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke.

Glavni tveganji, ki spremljata poslabšanje kreditnega portfelja, sta poslabšanje likvidnosti in zmanjšanje kapitala banke. Zato je upravljanje s kreditnim tveganjem osnovna sestavina skrbnega in varnega poslovanja banke. Banka prevzame kreditno tveganje tako, da obračuna višjo obrestno mero za kredite, dane tistim komitentom, pri katerih obstaja tveganje nevračila sredstev (Plevnik, 1995, str. 211). Praviloma so netvegane naložbe tiste, ki so dane državi in njenim institucijam, najbolj tvegane pa so naložbe, dane malim podjetjem z nizkim kapitalom.

Merjenje kreditnega tveganja poteka v bankah vsaj na dva načina. Prvi način je razvrščanje aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk v bonitetne skupine od A do E na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevanja obveznosti do banke ob dospelosti. Razvrščanje poteka na osnovi zahtev Sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk, interne metodologije razvrščanja komitentov v skupine tveganosti ter predpisanih enotnih postopkov in dokumentacije pri razvrščanju komitentov.

Na podlagi razvrstitve terjatev v bonitetne skupine banka oceni višino potencialnih izgub z naslova kreditnega tveganja. Uporabljeni odstotki potencialnih izgub pri vsaki posamezni terjatvi pomenijo najverjetnejši odstotek izgube terjatev. Obseg potencialnih izgub je osnova za oblikovanje posebnih rezervacij za kreditna tveganja kot ene od oblik zavarovanja pred kreditnim tveganjem.

Drugi način merjenja kreditnega tveganja pa predstavlja merjenje kreditnega tveganja za določanje regulativnih kapitalskih zahtev (Nova KBM, d. d., 2002, str. 52).

Kreditna izpostavljenost banke

Kreditna izpostavljenost banke do posameznega komitenta je vsota vseh kreditov, naložb v vrednostne papirje in kapitalske deleže, drugih terjatev, garancij in drugih jamstev, potencialnih in prevzetih obveznosti do komitenta, če niso zavarovani z denarno vlogo, vrednostnimi papirji, ki jih izda oziroma za katere jamči Republika Slovenija ali Banka

Slovenije, s prvovrstnim jamstvom Republike Slovenije ali z nepreklicno garancijo banke s sedežem v Sloveniji (Dimovski, 1999, str. 44).

Kot velika kreditna izpostavljenost se šteje kreditna izpostavljenost banke do posameznega komitenta, ki presega 10 % kapitala banke. Za vzpostavitev terjatev in potencialnih obveznosti, s katerimi bi skupna kreditna izpostavljenost banke do komitenta presegla 10 %, je potrebna vsakokratna predhodna soglasna odločitev nadzornega sveta. Skupna vsota vseh velikih kreditnih izpostavljenosti ne sme presegati 800 % kapitala banke. Kreditna izpostavljenost banke do posameznega komitenta ne sme presegati 25 % kapitala banke. Kreditna izpostavljenost banke do posameznega delničarja banke in z njim posredno in neposredno povezanih oseb ne sme presegati 3 % kapitala banke. Za vzpostavitev posamezne terjatve ali potencialne oziroma prevzete obveznosti, s katero bi kreditna izpostavljenost banke do delničarja banke presegla 1 % kapitala banke, je potrebna vsakokratna predhodna soglasna odločitev nadzornega sveta (Dimovski, 1999, str.44, 45).

Kazalnik slaba posojila

Kazalnik slaba posojila (angl. non-performing loans – NPLs) predstavlja razmerje med velikostjo slabih posojil ter bilančno vsoto banke.

Kot slaba posojila se štejejo vsa posojila, pri katerih se obresti oziroma glavnica odplačujejo neredno ali se ne odplačujejo, dvomljiva posojila in posojila, ki so bila odpisana zaradi izgub (Dimovski in Gregorič, 2000, str. 74).

Vrednost slabih posojil je v slovenskih bankah poslovna skrivnost, zato tega kazalnika ne moremo izračunati. Prav tako pa je onemogočen tudi izračun podobnih kazalnikov, povezanih s slabimi posojili, saj ni razpoložljivih podatkov.

3.1.5 KAPITALSKO TVEGANJE

Funkcija kapitala v banki je absorbiranje izgub, ki jih utrpi banka pri svojem poslovanju. Med kapital štejejo navaden delniški kapital, vplačani presežek kapitala, zadržane dobičke, rezerve, prednostne delnice in subordinirne delnice (Dimovski in Gregorič, 2000, str. 75).

Kapitalsko tveganje predstavlja tveganje, da banka ne bo sposobna zagotoviti zadostnega obsega kapitala, ki je predpisan z zakonom, ki zagotavlja zaupanje v varnost in stabilnost banke, zagotavlja donos v skladu s pričakovanji delničarjev in zadošča za pokrivanje morebitnih izgub. V banki za učinkovito upravljanje s kapitalskim tveganjem vzpostavijo strategijo in politiko, v kateri določijo sestavine kapitala po obsegu, obliki, dospelosti, razpoložljivosti za pokrivanje izgub ter stopnji tveganja, določijo obseg, kakovost in vir dodatnega potrebnega kapitala, določijo razpoložljivost zunanjih virov kapitala, ocenijo finančne učinke povečanja kapitala in drugo.

Kazalnik kapitalske ustreznosti

Kapitalsko ustreznost lahko merimo na več načinov. Eden izmed uporabljenih kazalcev v preteklosti je razmerje med kapitalom in celotnimi sredstvi v banki oziroma razmerje med kapitalom in vlogami v banki. Je kazalnik, s katerim se izvaja nadzor bančnega poslovanja. Prikazuje razmerje med kapitalom in tveganju prilagojeno aktivo banke in mora znašati najmanj 8 %.

Tveganju prilagojena aktiva je seštevek knjigovodskih stanj vseh aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk, zmanjšanih za oblikovane posebne rezervacije za te postavke in tehtane po stopnji kreditnih tveganj, ki jih določi Banka Slovenije (Dimovski in Gregorič, 2000, str. 105).

Stopnje za tehtanje kreditnih tveganj določi Banka Slovenije v razponu od 0 % do 100 %. Zunaj bilančne postavke se pri izračunu upoštevajo z uporabo konverzacijskih faktorjev, ki jih tudi določi Banka Slovenije (Dimovski in Gregorič, 2000, str. 105).

Obseg tveganju prilagojene aktive je osnova za oblikovanje kapitala za pokrivanje kreditnih tveganj. Po tem sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic mora banka zagotavljati minimalno osemodstotno pokritost tveganju prilagojene aktive s kapitalom, namenjenim pokrivanju kreditnega tveganja.

Kapital banke je določen kot seštevek temeljnega kapitala in dodatnega kapitala banke, zmanjšan za naslednje postavke (Zakon o bančništvu, 1999, 66. člen) (Dimovski in Gregorič, 2000, str.106–107):

- naložbe banke v delnice ali podrejene dolžniške instrumente drugih bank ali finančnih institucij, v katerih kapitalu je banka udeležena z več kot 10-odstotnim deležem, in druge naložbe v te osebe, ki se pri ugotavljanju kapitalske ustreznosti teh oseb upoštevajo pri izračunu njihovega kapitala,
- naložbe banke v delnice oziroma podrejene dolžniške instrumente drugih bank ali finančnih organizacij, ki niso vključene pod točko 1, v obsegu, ki presega 10 % kapitala banke, izračunanega pred odštetjem postavk iz prve točke,
- nelikvidna sredstva, to je naložbe banke v delnice borze, klirinško depotne družbe, terjatve iz naslova vplačil v jamstveni sklad pri klirinško depotni družbi, terjatve iz naslova vplačil v druge sklade, ki so namenjeni vzajemnemu jamstvu za izpolnitev obveznosti več oseb, in druga sredstva, ki jih ni mogoče unovčiti v času, ki je potreben zaradi pravočasne izpolnitve zapadlih denarnih obveznosti.

Temeljni kapital banke vključuje po zakonu o bančništvu naslednje postavke:

- vplačani osnovni kapital in presežek kapitala, razen vplačanega osnovnega kapitala in
- presežka kapitala na podlagi prednostnih kumulativnih delnic,
- rezerve banke,
- preneseni dobiček preteklih let,

- dobiček tekočega poslovnega leta, največ do višine 50 % tega dobička po odbitku davkov in drugih dajatev, ki bremenijo dobiček, če je dobiček potrdil pooblaščen revizor,
- rezervacije za splošna bančna tveganja,
- druge postavke, ki so po svojih lastnostih podobne postavkam prve, tretje in pete točke.

Kot odbitne postavke pa se pri izračunu temeljnega kapitala upoštevajo:

- lastne delnice,
- neopredmetena osnovna sredstva,
- prenesena izguba in izguba tekočega leta ter tem podobne postavke.

Pri izračunu dodatnega kapitala se upoštevajo:

- osnovni kapital in presežek kapitala, vplačan na podlagi prednostnih kumulativnih delnic,
- podrejeni dolžniški instrumenti (vrednostni papirji in drugi finančni instrumenti, iz katerih ima imetnik ob stečaju oziroma likvidaciji izdajatelja pravico do poplačila šele po poplačilu drugih upnikov izdajatelja),
- druge podobne postavke.

3.1.6 DEŽELNO TVEGANJE

S kreditnim tveganjem sta povezana tudi deželno in panožno tveganje. Deželno tveganje nastane v primeru mednarodnega kreditiranja in predstavlja za banko tveganje, da kreditojemalec zaradi gospodarskih, političnih ali družbenih značilnosti države iz katere prihaja, ne bo mogel poravnati obveznosti (Jerman, 1998, str.14).

Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic iz leta 2002 govori da je posebna oblika deželnega tveganja transferno tveganje, ki obstaja, kadar dolžnikova obveznost ni normirana v lokalni.

O panožnem tveganju pa lahko govorimo, kadar se celotna panoga sooča z neugodnimi razmerami za poslovanje in je lahko pod vplivom nacionalnega ali svetovnega ekonomskega razvoja.

3.2 TVEGANA VREDNOST

Tvegana vrednost je pričakovana izguba, ki jo podjetje lahko pretrpi zaradi vpliva nihanja (spremembe) dejavnikov tveganj, navzočih v poslovanju, s točno določeno gotovostjo in za

točno določeno obdobje. Izguba se nanaša na sredstva, dolgove in kapital, ki so izpostavljeni posameznemu dejavniku tveganja glede na nestanovitnost dejavnika tveganja.

Že iz opredelitve tvegane vrednosti vidimo, da njen izračun temelji na oceni izpostavljene postavke. Izračunu nestanovitnosti dejavnikov tveganj, določanju obdobja, za katero izračunavamo tvegano vrednost, in izbiri stopnje gotovosti pri izračunu (Peterlin, 2004, str. 78).

3.2.1 STOPNJA GOTOVOSTI IN NAMEN UPORABE TVEGANE VREDNOSTI

Namen uporabe tvegane vrednosti (izsledki raziskave avstralske univerze La Trobe):

- Ocena tveganja v celotnem podjetju- 54,6 %
- Ocena tveganja v posamezni poslovni enoti- 81,8 %
- Postavljanje mejnih vrednosti za posamezne individualne trgovce- 54,6 %
- Zagotavljanje zakonskih zahtev- 36,4 %
- Zagotavljanje informacij o tveganosti za delničarje- 18,2 %
- Določanje kapitalskih zahtev za kritje tveganj, ki izhajajo iz osnovne dejavnosti- 54,6 %
- Zagotavljanje informacij o tveganosti za poslovodstvo- 81,8 %
- Ostalo- 9,1 %

Vir: Moosa in Knight, 2001.

Izračun tvegane vrednosti za vsak dejavnik tveganja oziroma vsako vrsto tveganja, ki mu je podjetje izpostavljeno, in primerjava dobljenega zneska z načrtovanim poslovnim izidom kažeta relevantnost posameznega dejavnika tveganja. Tako določimo občutljivost podjetja za posamezni dejavnik tveganja (Peterlin, 2004, str. 84).

Tvegana vrednost je prav tako uporabna pri merjenju učinkov ukrepov za varovanje pred tveganji. Tako primerjamo tvegano vrednost, izračunano pred sprejetjem ukrepov varovanja, in tvegano vrednost, izračunano po sprejetju ukrepov varovanja. Tako ugotavljamo uspešnost varovanja pred tveganji.

Jorion (2001, str.117) poudarja še eno uporabno vrednost tvegane vrednosti, to je določanje kapitalskih zahtev za izpostavljenost tveganjem. Tudi če podjetje oblikuje finančno sestavo z vidika optimalne donosnosti in varnosti glede na dejavnost, ki jo opravlja, je velikost lastniškega kapitala odvisna tudi od izpostavljenosti finančnim tveganjem. Zaradi izpostavljenosti podjetja finančnim tveganjem je treba dodatno povečati delež lastniškega kapitala, da bi se zagotovila kapitalska ustreznost. Z vidika izpostavljenosti podjetja finančnim tveganjem je treba določiti kapitalske zahteve za vsako posamezno izpostavljenost. Dodatno potrebni kapital podjetja mora biti enak vsoti kapitalskih zahtev za izpostavljenost posameznemu finančnemu tveganju (Peterlin, 2004, str. 86).

Izračun tvegane vrednosti podjetja je podlaga za določanje kapitalskih zahtev. Zahteve po dodatnem lastniškem kapitalu glede ne izpostavljenosti tveganjem se lahko izračunajo kot delež izpostavljenosti. Podjetje lahko pri vseh tveganjih uporablja enake pogoje za določanje kapitalskih zahtev, ali pa jih prilagaja glede na velikost izpostavljenosti posameznemu tveganju.

Model tvegane vrednosti je z vidika kapitalske ustreznosti prav tako uporaben v bankah in drugih finančnih ustanovah, saj je Bazelski komite za bančni nadzor v amandmaju h kapitalskemu akordu (Capital Accord) za vključevanje tržnega tveganja zahteval postavljanje kapitalskih zahtev za tržna tveganja, ki jim je banka izpostavljena. Ta komite je predlagal tudi notranje modele za merjenje izpostavljenosti tržnemu tveganju; zasnovani so na tvegani vrednosti (Peterlin, 2004, str. 87).

3.2.2 VRSTA MODELA TVEGANE VREDNOSTI

Jorion (2002) piše, da lahko podjetje pri izračunavanju tvegane vrednosti izbira med različnimi načini za izračunavanje. Metodika posameznih načinov se razlikuje predvsem pri predpostavki porazdelitve dejavnikov tveganja, pri čemer izhaja ena vrsta načinov iz normalne porazdelitve, druga pa iz ne normalne porazdelitve. Druga razlika med temi načini je linearno oziroma popolno vrednotenje, pri čemer podaja linearno vrednotenje približek izpostavljenosti dejavnikov tveganja s pomočjo linearnega modela.

Tako govorimo o analitični, zgodovinski in simulacijski tvegani vrednosti. Metoda normalno porazdeljenih odklonov (delt) spada v analitične tvegane vrednosti. Z vrsto zgodovinskih tveganih vrednosti se povezuje zgodovinsko-simulacijska metoda. Metoda Monte Carlo je predstavnica simulacijskih tveganih vrednosti.

Metoda normalno porazdeljenih odklonov (delt) predpostavlja, da so vrednosti dejavnikov tveganj (tržnih cen) normalno porazdeljene. Osnovo metode predstavlja proučevanje vrednosti cen v preteklosti (v zadnjih petih letih) ter določanje varianc in korelacij za vse dejavnike tveganj. Tveganje celotnega portfelja je nato opredeljeno s kombinacijo linearnih izpostavljenosti dejavnikom tveganj, za katere se predpostavlja, da so normalno porazdeljene in napovedane kovariančne matrike (Peterlin, 2004, str.79- 80).

Zgodovinsko simulacijska metoda je zasnovana na prevrednotenju trenutnega stanja (položaja) portfelja s pomočjo zgodovinskih mer in cen. S pomočjo primerjave vrednosti portfelja na datum izračuna tvegane vrednosti in vrednosti na določen datum v preteklosti (glede na zgodovinske cene) izračunamo spremembo vrednosti portfelja. Vse te spremembe, ki so dobički ali izgube, razvrstimo od največje izgube do največjega dobička. Tvegana vrednost je enaka tisti spremembi vrednosti (največji izgubi), ki ustreza izbrani stopnji gotovosti (Peterlin, 2004, str.79- 80).

Ob predpostavki normalne porazdelitve vrednosti dejavnikov tveganj, dajeta metoda normalno porazdeljenih odklonov in zgodovinsko simulacijska metoda enak rezultat.

Namen simulacijskih analiz, med katere spada tudi metoda Monte Carlo, je usmeriti pogled na izpostavljenost podjetja različnim vrstam finančnih tveganj v prihodnosti. Najprej oblikujemo matematični model prihodkov in odhodkov, ki temelji na poglobljenem poznavanju poslovanja podjetja in procesov v njem ter dogajanj na trgih, na katerih posluje. Nato po empiričnih izkušnjah oblikujemo matematični model odvisnosti odhodkov, prihodkov in cen proizvodov podjetja od sprememb deviznega tečaja, obrestnih mer in cen blaga. Sledi naključno spreminjanje vrednosti ene izmed neodvisnih spremenljivk (deviznega tečaja, obrestne mere, cene blaga) s simuliranjem vrednosti ustvarjenega dobička. To ponavljamo, dokler s spreminjanjem neodvisnih spremenljivk ne dobimo dovolj velike množice vrednosti za odvisno spremenljivko. Rezultat procesa ponavljajočega se simuliranja je distribucijska porazdelitev, iz katere lahko z večjo ali manjšo gotovostjo sklepamo, kakšen naj bi bil pričakovani dobiček podjetja (Peterlin, 2004, str.79- 80).

3.2.3 PREDPOSTAVKE NA KATERIH TEMELJI TVEGANA VREDNOST

Izračun tvegane vrednosti temelji na izračunu vrednosti izpostavljene postavke, izračunu nestanovitnega dejavnika(ov) tveganj(a), ki vplivajo na vrednost izpostavljene postavke, opredelitvi obdobja, za katero računamo tvegano vrednost, ter izbiri stopnje gotovosti pri izračunu.

Izpostavljena postavka

Izpostavljene postavke so zneski sredstev, dolgov in kapitala, katerih vrednost se spreminja zaradi spremembe vrednosti dejavnikov tveganj, ki so z njimi povezani in na njih vplivajo (Peterlin, 2004, str. 80, 81).

Nestanovitnost

V finančni analizi je nestanovitnost opredeljena kot standardni odklon relativnih cen spremenljivke. Daje nam vedeti, za kolikšno vrednost bo naše premoženje nihalo v nekem obdobju, ob predpostavki, da bodo nihanja vrednosti spremenljivke v prihodnosti sledila naravi sprememb v preteklosti, ter ob predpostavki, da so opazovane vrednosti spremenljivke (cene) transparentne in rezultat učinkovitega trga.

Nestanovitnost je temeljno statistično merilo tveganja. Značilnost nestanovitnosti je, da naložbeniku lahko ponudi odgovor na vprašanje, koliko utegne izgubiti oziroma dobiti, če se odloči za naložbo (Peterlin, 2004, str. 80, 81).

Korelacija

Pri izračunu tvegane vrednosti za portfelj, ki je izpostavljen več kot enemu dejavniku tveganja, moramo pri izračunu nestanovitnosti opredeliti še eno spremenljivko. Gre za

korelacijo med dejavniki tveganja, ki vplivajo na vrednost tega portfelja. S pomočjo izračunane korelacije med temi dejavniki tveganja ocenimo njihovo medsebojno odvisnost oziroma ocenimo, kako je sprememba vrednosti enega dejavnika tveganja povezana s spremembo vrednosti drugega (Peterlin, 2004, str. 80, 81).

Povezavo med dejavnikoma izrazimo s pomočjo koeficienta korelacije. Vrednost dobljenega koeficienta je v mejah med +1 in -1. Pozitiven koeficient izraža pozitivno povezanost, kar pomeni, da so vrednosti pozitivno linearno povezane (pri rasti enega dejavnika tveganja raste tudi vrednost drugega dejavnika tveganja), in obratno: negativen koeficient označuje negativno povezanost med vrednostmi dejavnikov tveganja (Peterlin, 2004, str. 81).

3.2.4 OBDOBJE ZA KATERO RAČUNAMO TVEGANO VREDNOST

Ena izmed uporabnih vrednosti tvegane vrednosti je določanje občutljivosti poslovanja podjetja za spremembe izbranih dejavnikov tveganja. Tako primerjamo ugotovljeno tvegano vrednost z načrtovanim poslovnim izidom. Da bi lahko opravili to primerjavo, mora biti obdobje, za katero računamo tvegano vrednost, usklajeno z obdobjem, za katero smo oblikovali načrtovani izkaz poslovnega izida podjetja (Peterlin, 2004, str. 82).

3.2.5 UPORABA ALI ZAZNAVANJE TVEGANE VREDNOSTI

Prvi korak pred določanjem strategije pri obvladovanju finančnih tveganj je analiziranje tveganj, ki so navzoča v poslovanju podjetja. Namen analize je oblikovati podatkovno podlago za ovrednotenje izpostavljenosti podjetja finančnim tveganjem in izbiro ustreznega inštrumenta (orodja) za obvladovanje finančnih tveganj. Vprašanja, na katera mora analiza poiskati odgovore, so:

- Kateri dejavniki tveganja so navzoči v poslovanju podjetja (devizni tečaj, obrestna mera, borzni indeks in tako naprej)?
- Kolikšen znesek sredstev, dolgov in kapitala izpostavljen tveganjem?
- Kako je izpostavljena postavka korelacijsko povezana s spremembami obrestnih mer, deviznega tečaja, cen blaga ali drugih dejavnikov tveganja na trgu ter kako se te spremembe kažejo v spremembi vrednosti tveganju izpostavljene postavke? (Odgovor bo povedal, ali na primer znižanje obrestne mere na trgu okrepi ali oslabi izpostavljeno postavko).
- V katerem obdobju bo sredstvo, dolg in kapital izpostavljen(o) tveganju?

Ta obvladovanje finančnih tveganj so v strateškem poslovnem načrtu dokaj natančno predvidene usmeritve podjetja, na podlagi katerih lahko z veliko verjetnostjo predvidimo dolgoročno izpostavljenost finančnim tveganjem. Letni poslovni načrt z načrtovanimi računovodskimi izkazi je za obvladovanje finančnih tveganj najpomembnejši. Na podlagi

letnega poslovnega načrta lahko sklepamo rokovne pogodbe, s katerimi varujemo tveganjem izpostavljena sredstva in dolgove v načrtovanem letu (Peterlin, 2004, str. 76).

3.2.6 PREDNOSTI IN SLABOSTI TVEGANE VREDNOSTI

Model ima številne prednosti (koristi za uporabnike):

- Omogoča izračun pričakovane izgube po enotnem postopku za različne vrste tveganja (valutno, obrestni in tako naprej) in za različne dele portfelja (s čimer dobimo priložnost za primerjavo recimo obrestnega tveganja posojil in valutne izpostavljenosti terjatev). Poleg tega izraža tveganje v denarnih enotah, kar omogoča primerjanje med posameznimi poslovnimi enotami ali podjetji znotraj panoge.
- Ker je tvegana vrednost izračunana v denarnih enotah in kaže pričakovano izgubo kot posledico spremembe dejavnikov tveganja, ki vplivajo na poslovanje podjetja, jo lahko razlagamo tudi kot znesek virov, potrebnih za pokrivanje izračunanih izgub.
- Na podlagi dobljene vrednosti določi uprava največjo še sprejemljivo tvegano vrednost za podjetje.

Čeprav bi iz prikazanih prednosti modela tvegane vrednosti lahko sklepali, da gre za vsestransko orodje za vrednotenje finančnih tveganj, je model zasnovan na nekaterih nerealnih predpostavkah in ima zaradi tega tudi slabosti. Te so predvsem (Peterlin, 2004, str. 88):

- Tvegana vrednost predpostavlja, da je prihodnje dogodke mogoče napovedovati na podlagi izsledkov analize poslovanja v preteklosti, iz česar izvira problem določanja preteklega obdobja, ki ga bomo upoštevali pri izračunu.
- Opcije so problem za analitičen model tvegane vrednosti, kajti razmerje med spremembo cene osnovnega inštrumenta, na katerega se opcija glasi, in, posledično, spremembo vrednosti tega izpeljanega finančnega inštrumenta ni konstantno.

4. RAZLIKA V RAZKRIVANJU TVEGANJ V LETNIH POROČILIH BANK NA SLOVENSKEM TRGU

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo pa so slovenske banke na področju tveganj dolžne upoštevati tudi evropske kapitalske usmeritve. Najnovejše evropske kapitalske usmeritve naj bi banke v Sloveniji začele upoštevati z začetkom leta 2007. Le-te pa predstavljajo implementacijo Baselskega sporazuma II, ki je prilagojen razmeram Evropske unije.

Tveganje je nujno zlo in v bančnem poslovanju se mu nikoli ni možno popolnoma izogniti. Banka zato ne odloča o tem ali bo sprejela tveganje ali ne, temveč je pomembna odločitev, v kolikšnem obsegu se mu bo izpostavila. Banke prevzemajo tveganja, jih transformirajo in jih vgrajujejo v bančne proizvode in storitve. Zato imajo tiste banke, ki aktivno upravljajo tveganja, komparativno prednost pred ostalimi, saj zavestno prevzemajo tveganja, se zavarujejo pred nepričakovanimi dogodki in zaposlujejo strokovnjake za ocenjevanje tveganj in za določanje njihove cene. Konkurenti sicer lahko takim bankam kratkoročno prevzamejo določene posle, enostavno zato, ker pri svojih odločitvah ne upoštevajo tveganj, ali zato, ker tveganj ne zaračunavajo svojim komitentom. Toda borbo s časom zanesljivo izgubijo, saj se prevzeta tveganja prej ali slej spremenijo v izgubo (Borak, 1999, str. 93).

RAZLIKA V UPRAVLJANJU S TVEGANJI

Na začetku bomo najprej pogledali, kako banke predstavijo tveganja, svoj pogled na tveganja in kakšen je njihov način dela pri obvladovanju tveganj. Pri pregledu sem dokaj hitro ugotovili, da se nekatere banke sploh ne pojavijo pri posameznih predstavitev oz. če se že imajo dokaj skope podatke o njihovem videnju le tega. Druge banke pa postavijo v ospredje vse ključne smernice, ki se nanašajo in so pomembne glede samih tveganj v banki.

Bančni predpisi na področju tveganj

V Zakonu o bančništvu (2004) je določeno, da mora banka za ugotavljanje, merjenje in upravljanje s tveganji določiti načrt ukrepov obvladovanja tveganj, ki mora vsebovati:

- notranje postopke za ugotavljanje in merjenje tveganj,
- ukrepe za obvladovanje tveganj in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov,
- notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje tveganj.

V praksi se posamezna tveganja med seboj prepletajo in so medsebojno tudi povezana. Le redko pa posamezno tveganje nastopi povsem samostojno. Za banko je pomembno, da ta tveganja v čim večji meri identificira, jih ustrezno kvantificira in oceni, ali je višina kapitala dovolj velika za pokrivanje potencialnih izgub (Revidiranje bančnih tveganj, str. 14).

Pristop banke k odločanju o tveganjih mora biti zasnovan na naslednjih elementih (Majič, 2001, str.2):

- **na identifikaciji tveganja**- določitev okoliščin, ki lahko povzročijo obraten učinek na banko. Banke morajo imeti uvedene postopke s katerimi analizirajo tveganja in kontrole s katerimi se tveganja upravlja;
- **na preučitvi in vrednotenju tveganja**, kar pomeni analiziranje odgovarjajočih informacij za ocenitev možnosti pojava določenega dogodka in njegovega vpliva na velikost morebitne izgube;
- **na omejitvi tveganja**- poslovodstvo mora določiti, kakšen je še sprejemljivi nivo tveganja na posameznem področju poslovanja. Potrebno je minimizirati možnost

- pojava dogodka, ki bi povzročil izgubo, ali pa omejiti izgubo, ki bi nastala zaradi pojava tveganja, ali pa je treba tveganje prenesti na drugo osebo;
- **na ovrednotenju nadzora-** notranji revizor mora opravljati vrednotenje navpičnih kontrol in preverjati njihovo primernost;
  - **na tehniki ovrednotenja-** za vrednotenje kontrol naj bi se uporabljal standardni pristop, ki bi sistematično odkrival in ocenjeval slabosti.

V nadaljevanju bom prikazal, kako so definicijo tveganja in njihovo obvladovanje predstavile banke v svojih letnih poročilih.

Nova Kreditna banka Maribor d.d., v nadaljevanju NKBM d.d., smatra upravljanje tveganj kot kontinuiran proces identifikacije, merjenja in upravljanja z vsemi vrstami tveganj, ki nastajajo pri poslovanju banke. Vse vrste tveganj, finančnih (likvidnostno, kreditno deželno, tržno, valutno in obrestno) in operativnih, banka obvladuje v skladu z dolgoročno strategijo banke in povsem ločeno od komercialnih delov banke (Letno poročilo NKBM d.d., 2004, str. 68).

Strategija upravljanja s tveganji v Skupini Nove Ljubljanske banke d.d., v nadaljevanju Skupina NLB d.d., je vzdrževanje poslovanja v prihodnosti. Upravljalški center za upravljanje s tveganji in problematičnimi naložbami ima neodvisno in centralno vlogo pri nadzorovanju različnih tveganj povezanih s strukturo podatkov, prevzeto metodologijo, poročanjem in limiti znotraj odločitvenih procesov (Letno poročilo NLB d.d., 2004, str.162).

Banka Koper d.d., v nadaljevanju BK d.d., ima službo za upravljanja s tveganji in je organizirana kot samostojna enota, neposredno podrejena upravi banke. Upravi predlaga postopke ugotavljanja, merjenja, spremljanja in obvladovanja tveganj, redno pripravlja poročila o izpostavljenosti tveganjem in nadzira skladnost poslovanja s postavljenimi limiti za največjo dovoljeno izpostavljenost. Cilj upravljanja tveganj je obvladovanje tveganj v skladu z naravo in kompleksnostjo poslovanja banke ter zagotavljanja skrbnega in varnega poslovanja (Letno poročilo BK d.d., 2004, str. 55).

V Abanki Vipava d.d. je cilj upravljanja s tveganji in zagotavljanje varno in stabilno poslovno okolje banke. Služba za uravnavanje tveganj deluje neodvisno od komercialne dejavnosti in poroča neposredno upravi banke (Letno poročilo Abanka Vipava d.d., 2004, str. 39).

Oddelek za upravljanje tveganj v SKB d.d. ocenjuje in kontrolira kreditna, tržna in operativna tveganja, spremlja kreditni portfelj in upravlja izterjavo slabih terjatev; deluje neodvisno od komercialnih dejavnosti banke in neposredno poroča upravi (Letno poročilo SKB d.d., 2004, str. 45).

Raiffeisen Krekova banka, v nadaljevanju RF-K d.d., je v letu 2004 nadaljevala na vseh področjih obvladovanja tveganj v banki, še posebno pri obvladovanju tveganj, kjer nova

kapitalska ureditev (Basel II) prinaša največ sprememb in novih zahtev (Letno poročilo RF-K d.d., 2004, str. 19).

4.1.1 RAZLIKA V KAPITALU IN KAPITALSKI USTREZNOSTI

Kapitalska ustreznost

V Sklepu o kapitalski ustreznosti banke je opredeljeno, da morajo banke izračunavati in izpolnjevati kapitalske zahteve za kreditno tveganje iz naslova bančnih postavk, za valutno tveganje, za tveganje spremembe cene blaga iz naslova bančnih postavk ter za ostala tržna tveganja.

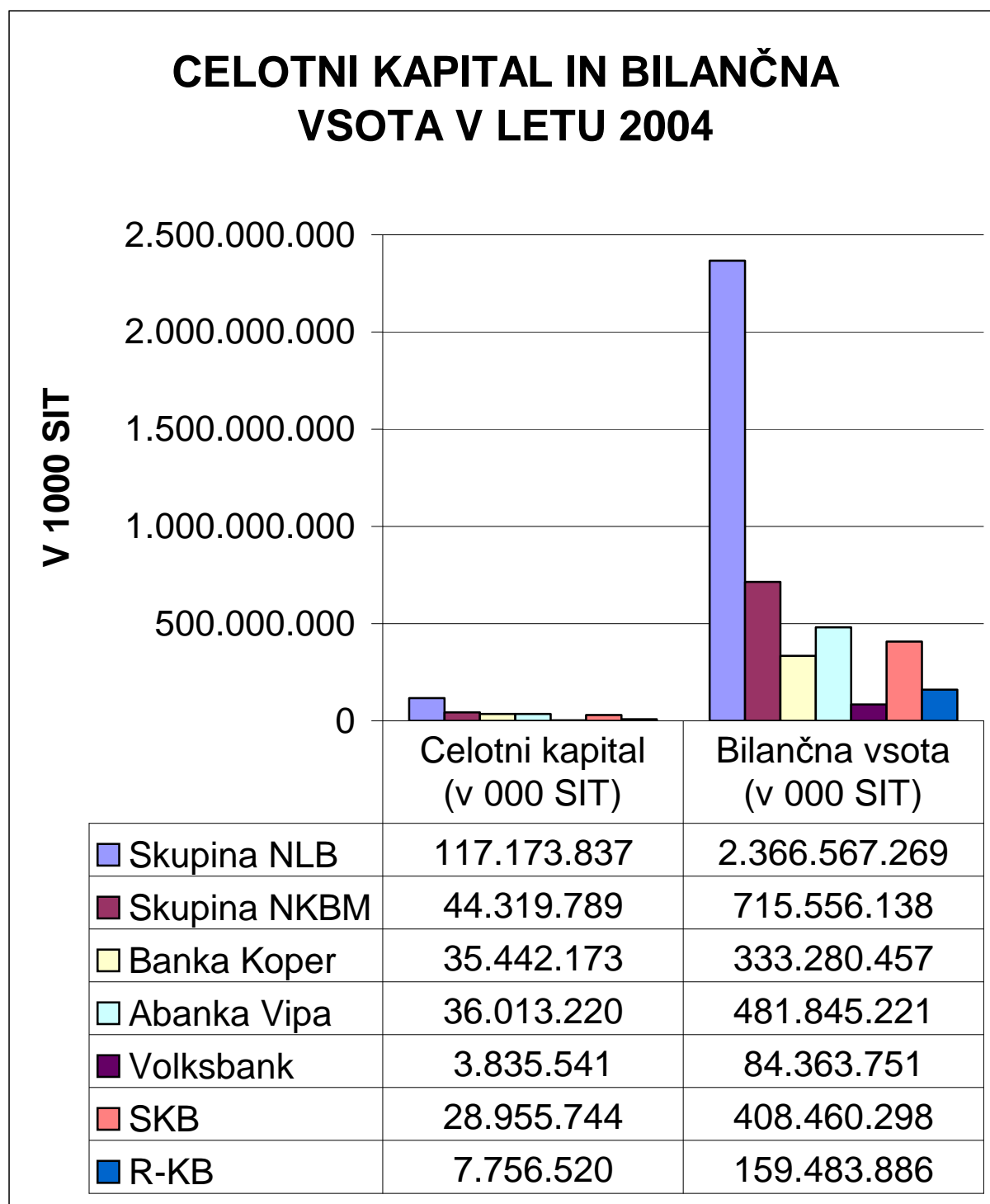
Tako banki, katere skupna neto pozicija v tuji valuti ne dosega dveh odstotkov kapitala, ni treba posebej zagotavljati kapitala za valutno tveganje. Nadalje banki tudi ni treba izpolnjevati kapitalskih zahtev za tržna tveganja v primeru, ko sta izpolnjena naslednja pogoja (Sklep o kapitalski ustreznosti, 2002):

- posli trgovanja banke ne presegajo običajno 5 odstotkov in nikoli 6 odstotkov njenega celotnega poslovanja,
- kadar skupna pozicija iz postavk trgovanja banke ne presega običajno tolarske protivrednosti 15 milijonov evrov in nikoli tolarske protivrednosti 20 milijonov evrov.

Ne glede na to, ali banka izpolnjuje omenjena pogoja, lahko Banka Slovenije od nje zahteva izpolnjevanje ustreznega kapitala za tržna tveganja, če so posli trgovanja pomembni z vidika celotnega poslovanja banke (Sklep o kapitalski ustreznosti, 2002).

Tudi banka Slovenije je pripravila nekaj novosti. Sprejela je sklep o uskladitvi predpisanega minimalnega osnovnega kapitala, ki znaša za banke 1,22 milijarde tolarjev (Letno poročilo SKB d.d., 2004, str. 34).

Graf 1: Celotni kapital in bilančna vsota bank na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

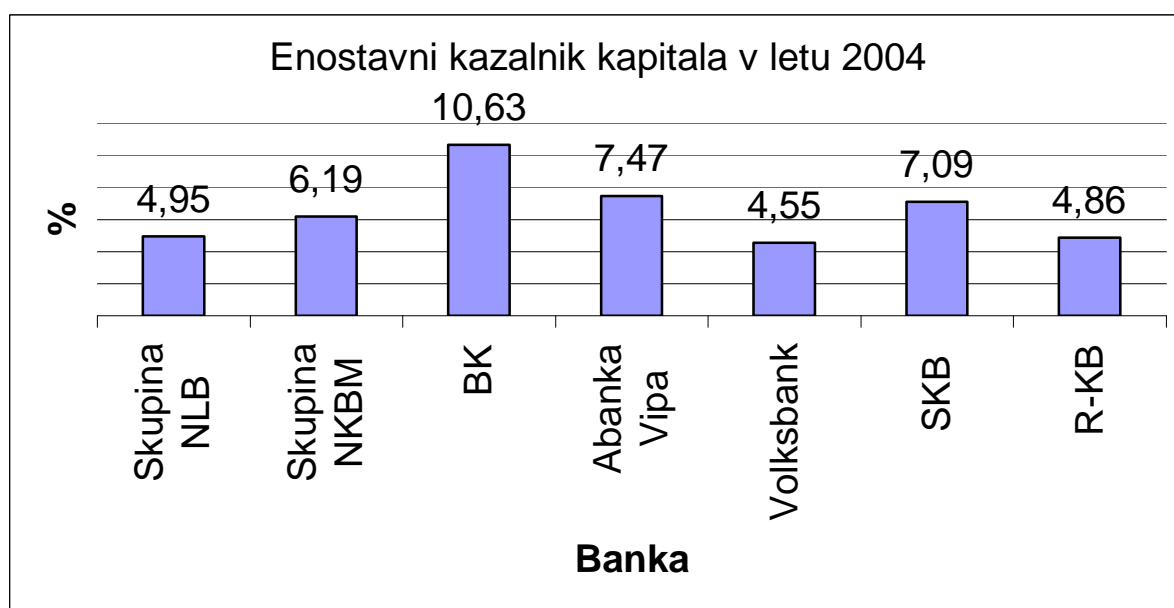
Enostavni kazalnik kapitala.

Enostavni kazalnik kapitala je eden najstarejših kazalnikov kapitalne ustreznosti. Ta kazalnik v celoti zanemara tveganost naložb banke.

Če imamo dve banki z enakima vrednostima tega kazalnika in ena banka naloži vsa sredstva v državne vrednostne papirje, druga pa sredstva posodi svojim komitentom, je jasno, da je kapitalna ustreznost prve banke večja kot pri drugi.

$$\text{Enostavni kazalnik kapitala} = \frac{\text{Celotni kapital}}{\text{Bilančna vsota}}$$

Graf 2: Enostavni kazalnik kapitala bank na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

V tabeli in grafikonu prikazujem enostavni kazalnik kapitala bank, ki nam kaže delež kapitala v bilančni vsoti posamezne banke. Najvišji kazalnik dosega Banka Koper d.d. in sicer v višini 10,63%, najnižjega pa izkazuje Raiffeisen Krekova banka d.d. v višini 4,86%.

Dosežena kazalnika bruto donosa na povprečni kapital v višini 19% in bruto donosa na povprečno bilančno vsoto v višini 1,9 uvrščata Banko Koper d.d. med najuspešnejše v Sloveniji. Ustrezna višina kapitala in kapitalne ustreznosti zagotavlja zaupanje v poslovanje banke in dolgoročen stabilen razvoj banke v skladu s postavljenimi cilji. Na dan 31.12.2004 je znašal kapital banke 27.850 milijonov tolarjev. Porast kapitala banke v letu 2004 je predvsem rezultat povečanja rezerv iz dobička.

Kapital za obvladovanje tveganj Skupine NLB d .d. je dosegel 127,6 mrd tolarjev. Občutno zvišanje količnika kapitalne ustreznosti Skupine NLB d.d. za 1,5 odstotne točke je v večini posledica izdaje hibridnih instrumentov v obliki obveznic v obsegu 24 mrd tolarjev. Precej

višja kapitalska ustreznost po standardih Bazelske banke za mednarodne poravnave (BIS) je posledica strožje regulative Banke Slovenije in vpliva MSRP standardov.

Kapital bančne Skupine NKBM d.d. je na dan 31.12..2004 znašal 44.320 milijonov tolarjev, ki je posledica povečanja osnovnega kapitala v NKBM d.d. in zaradi dodatno oblikovanih rezerv iz čistega dobička. Konec leta 2004 je kapital bančne skupine predstavljal 6,2 odstotka, rezervacije za splošna bančna tveganja in dolgoročne rezervacije za obveznosti in stroške pa 2,2 odstotka, vseh obveznosti bančne skupine. NKBM d.d. ugotavlja višino tveganju prilagojene aktive, ki je seštevek neto vrednosti bančnih postavk, tehtanih s stopnjo kreditnega tveganja, in je na dan 31. 12. 2004 znašala 359.753.138 tisoč tolarjev. Od tega odpade 93 odstotkov na tveganju prilagojene bilančne bančne postavke, 7 odstotkov pa na tveganju prilagojene zunajbilančne bančne postavke. Na dan 31. 12. 2004 so kapitalske zahteve za pokrivanje kreditnih tveganj v NKBM d.d. znašale 28.780.251 tisoč tolarjev. Donosnost kapitala pred obdavčitvijo se je v letu 2004 izboljšala na 17,78 odstotka.

V nadaljevanju je opisano in prikazano kako je razporejen temeljni kapital v navedenih bankah.

Tabela 1: Sestava temeljnega kapitala bank na dan 31.12.2004.

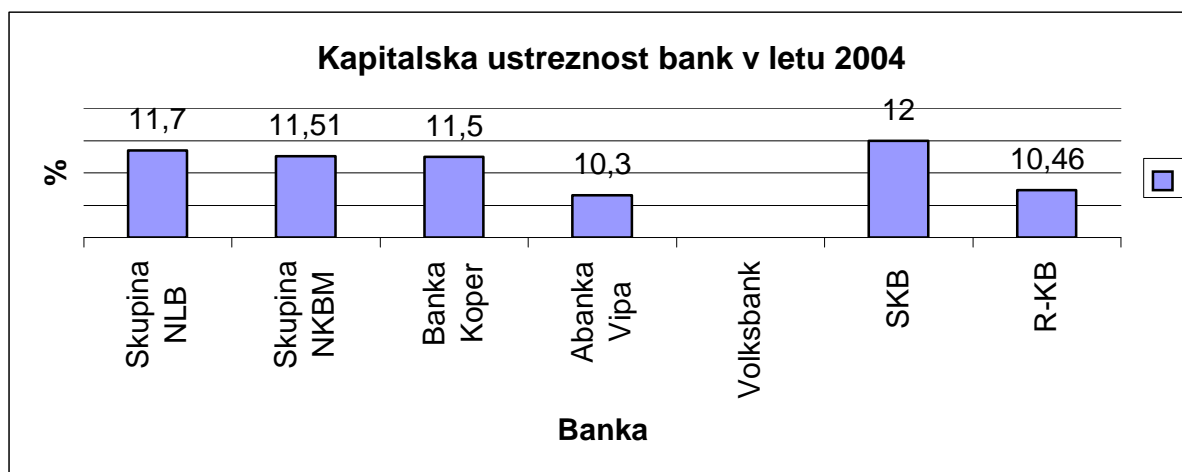
Delničarski kapital banke sestavljajo	Skupina NLB	Skupina NKBM	Banka Koper	Abanka Vipa	Volksbank	SKB	R-KB
Vpisani kapital	15.364.030	5.839.496	5.313.590	4.800.000	4.009.095	12.649.200	2.058.000
Kapitalske rezerve	13.859.952	1.567.011	93	5.900.465	985.235	18.145.923	701.113
Rezerve iz dobička	65.994.030	26.846.048	23.805.175	14.935.757	1.426	1.051.301	3.001.071
Preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let	2.284.543	3.312.225	0	10.853	-2.268.945	-9.943.709	0
Čisti dobiček poslovnega leta	7.198.852	1.379.935	2.625.817	3.660.510	557	0	45.551
Splošni prevrednotevalni popravek kapitala	11.791.771	5.345.816	605.571	2.355.536	1.106.402	6.791.352	1.949.710
Osebni prevrednotevalni popravki kapitala	189.834	29.258	3.091.927	4.299.816	1.771	261.707	1.075

Vir: Letna poročila bank 2004.

V grafu 3 je prikazana kapitalna ustreznost bank v letu 2004.

$$\text{Količnik kapitalne ustreznosti} = \frac{\text{Kapital}}{\text{Tveganju prilagojena aktiva}}$$

Graf 3: Kapitalna ustreznost bank na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

Količnik kapitalne ustreznosti je razmerje med kapitalom, in postavkami iz kreditnega, valutnega in tržnega tveganja. Čim višja je vrednost kazalnika kapitalne ustreznosti, tem manjše je kapitalno tveganje banke in obratno. Glede na predpisano minimalno vrednost kazalnika kapitalne ustreznosti, ki znaša 8 %, je iz grafa razvidno, da vse banke presegajo to vrednost.

V preteklem letu je najvišjo vrednost kazalnika kapitalne ustreznosti dosegla SKB d.d. in sicer v višini 12%, kar zagotavlja da ima ta banka najvišjo rezervo za kritja različnih tveganj in kaže ter ji omogoča najvarnejše poslovanje bank na Slovenskem trgu. Najnižjo vrednost kapitalne ustreznosti pa izkazuje Abanka Vipa d.d in sicer v višini 10,3%, kar kaže da še vedno presega minimalne zahteve, vendar za najmanj med vsemi prisotnimi bankami.

Regulativni kapital Abanke Vipa d.d., ki predstavlja merilo varnosti iz naslova obsega poslovanja in tveganj, je konec leta 2004 z upoštevanjem dobička, uporabljenega za rezerve, znašal 38.576 milijonov tolarjev, kar je banki omogočilo že omenjeno 10,3 odstotno kapitalno ustreznost in je ob koncu leta 2004 izkazovala za 36.013 milijonov tolarjev knjigovodskega kapitala.

SKB d.d. so glede na kapitalno ustreznost sledile Skupina NLB d.d., Skupina NKBM d.d., Banka Koper d.d., Raiffeisen Krekova banka d.d. in Abanka Vipa d.d..

Banka Koper d.d. ima ciljno višino količnika kapitalne ustreznosti 12%, medtem kot smo že omenili je zakonsko predpisani minimalni količnik 8%. Na dan 31.12.2004 je banka dosegla količnik kapitalne ustreznosti v višini 11,5%. Banka Koper d.d. uravnava kapitalno ustreznost predvsem z oblikovanjem rezerv iz dobička banke in omejevanjem delitve dobička v primeru, da kapitalna ustreznost pade pod ciljni nivo.

Količniki kapitalne ustreznosti v Skupini NLB d.d. so izračunani v skladu s smernicami Banke za mednarodne poravnave in znaša 11,7%. Te smernice naj bi upoštevale večje mednarodne banke s sedežem v eni izmed OECD držav. Z namenom omogočanja primerjave z drugimi večjimi bankami je bila Slovenija obravnavana kot članica OECD. Glavni učinek tega je uporaba 0 odstotne uteži za oceno tveganja dolga slovenske države in 20 odstotne uteži za oceno tveganja dolga drugih slovenskih bank.

V letu 2004 se je Volksbank d.d. dokapitalizirala, s čimer je povečala kapital banke za 2.360 milijonov tolarjev in s trem zagotovila večjo kapitalno ustreznost in nemoteno rast poslovanja v prihodnosti. Volksbank d.d. v svojem letnem poročilu ne navaja svoje kapitalne ustreznosti, temveč le navaja da je le ta izpolnjena v skladu z zakonodajo. Banka je v letu 2004 povečala bilančno vsoto na več kakor 84 milijard.

4.1.2 RAZLIKA V KREDITNEM TVEGANJU

Kreditno tveganje je po raziskavah Banke za mednarodne poravnave najpomembnejše, saj naj bi kar 50-60 odstotkov vseh bančnih problemov, izhajalo iz tega naslova. Drugo najpomembnejše tveganje je operativno tveganje (30-40 odstotkov), tržna tveganja pa so na tretjem mestu z 10 odstotki (Krumberger, 2000, str.73).

Limiti za kreditno tveganje

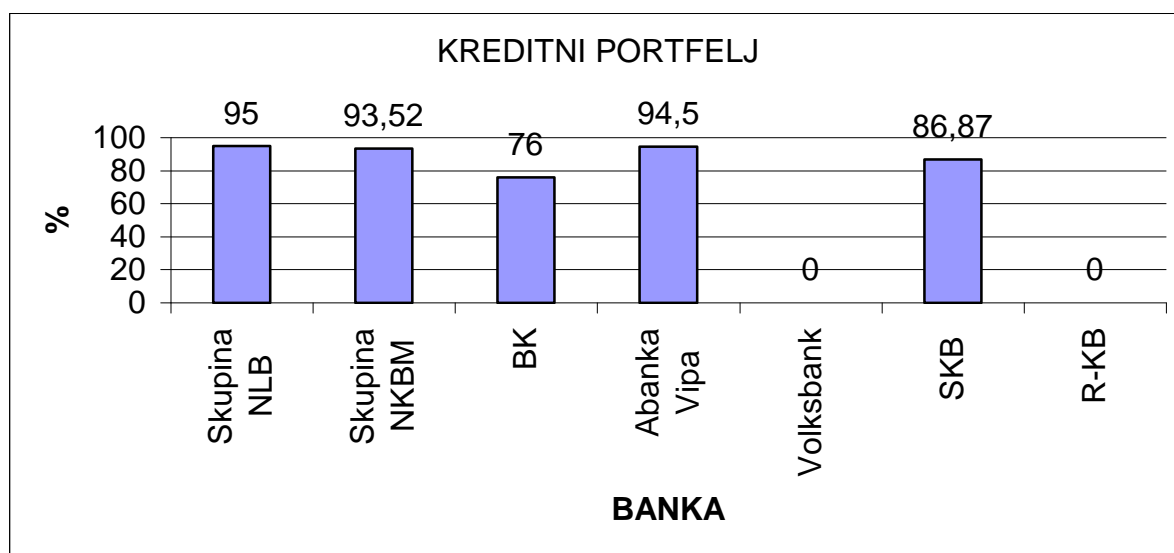
Odgovorna služba mora oblikovati kreditni limit za vsako stranko še pred izvedbo posla. Kreditni limiti morajo biti v banki določeni neodvisno od službe trgovanja. Celotno kreditno izpostavljenost banke do posamezne stranke mora banka obravnavati na podlagi bilančnih in zunajbilančnih postavk, kakor tudi z vidika kreditne izpostavljenosti, ki izhaja iz poslov trgovanja zaradi tveganja neizpolnitve nasprotne stranke (Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi, 2005, str.12).

Po Sklepu o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic je banka dolžna oblikovati posebne rezervacije najmanj v višini enega odstotka zneska terjatve, za tiste terjatve, ki so uvrščene v najvišjo bonitetno skupino, razen za postavke ki so opredeljene kot ne tvegane bilančne postavke in postavke terjatev za obresti in provizije. Tako oblikovane rezervacije so odhodek za posebne rezervacije in jih banka knjiži na posebnem kontu v pasivi bilance stanja.

Banke so dolžne oblikovati tudi posebne rezervacije v velikosti ugotovljenih možnih izgub iz naslova terjatev, ki so uvrščene v bonitetne skupine B, C, D in E, in sicer v velikosti 10 odstotkov zneska terjatev uvrščenih v bonitetno skupino B, 25 odstotkov zneska terjatev uvrščenih v bonitetno skupino C, 50 odstotkov zneska terjatev uvrščenih v bonitetno skupino D ter 100 odstotkov zneska terjatev uvrščenih v bonitetno skupino E. Posebne rezervacije za možne izgube, ki jih banka oblikuje za terjatve, se izkazuje kot odhodek za posebne rezervacije- prevrednotovalne popravke kreditov in terjatev in se knjižijo v obliki popravkov vrednosti nedonosnih terjatev zaradi oslabitve v aktivni bilanci stanja. Odhodki za posebne rezervacije se v izkazu poslovnega izida izkažejo v postavki izgube iz danih kreditov in terjatev. Posebne rezervacije za možne izgube, ki jih banka oblikuje za zunajbilančne postavke pa predstavljajo odhodek za oblikovanje posebnih rezervacij bank in se knjižijo na posebnem kontu rezervacij v pasivi bilanci stanja (Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic, 2002, Komerički, 2004, str. 74).

Graf 4: Kreditni portfelj bank na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

Grafikon nam prikazuje kako imajo obravnavane banke razdeljen kreditni portfelj. V prikaz so zajete zgolj bonitetni skupini A in B saj le te predstavljajo najmanjše tveganje za banko. V letnih poročilih ne navajajo vse banke tovrstne razrede in razporeditev znotraj njih, zato so nekatere vrednosti izražene s številom 0, kar pa ne pomeni da ne financirajo podjetij bonitetne skupine A in B. V tovrstnem obvladovanju naj povemo da ima Skupina NLB d.d., največji odstotek najvišje razvrščenih bonitetnih strank in sicer v višini 95%, kar pomeni da za tovrstna tveganja lahko nameni relativno majhen odstotek rezervacij in s tem tudi vrednosti, saj bi v nasprotnem primeru bila ta vrednost izjemno visoka, če bi izražala isto vrednostno strukturo danih kreditov. Najbližje se ji približa Abanka Vipa d.d s 94,5% in Skupina Nove Kreditne banke Maribor d.d. s 93,52%.

Najnižjo odstotek bonitetnih strank razreda A in B pa obvladuje Banka Koper d.d.. Iz kreditnega portfelja Banke Koper d.d. na dan 31.12.2004 je razvidno, da je v najboljši bonitetni razred razvrščenih 76% vseh kreditov, drugih terjatev in zunajbilančnih obveznosti. Dvomljivi in sporni portfelj sestavljajo predvsem gospodarske družbe. Segment gospodarskih družb ima v povprečju oblikovane 17% rezervacije, kar po predpisih Banke Slovenije predstavlja bonitetno skupino C. Po stanju na dan 31.12.2004 znaša obseg velike izpostavljenosti banke 62.679 milijone tolarjev ali 227% kapitala banke (predpis največ 800% kapitala banke).

Izgube iz danih kreditov in terjatev, zmanjšane za poplačila so v bančni Skupini NKBM d.d znašale 5.013 milijonov tolarjev, čisti znesek rezervacij za splošna bančna tveganja pa 60 milijonov tolarjev. Na banko odpade 4.108 milijonov tolarjev izgub iz danih kreditov in terjatev, zmanjšanih za poplačila.

Kreditni portfelj NLB d.d. vključuje tako bilančne terjatve, kot zunaj bilančne obveznosti do podjetij bank, javnega sektorja, samostojnih podjetnikov, občanov in drugih komitentov. Pri omenjenih naložbah se banka izpostavlja kreditnim tveganjem. Pri naložbah komitentom s sedežem v tujih državah nastopi tudi element deželnega tveganja, ki je značilno za posamezne države. Glede na tveganost države in zavarovanje banka oblikuje ustrezno višino rezervacij za zavarovanje pred deželnim tveganjem. Rezervacije se tako oblikujejo po slovenskih kot po mednarodnih standardih računovodskega poročanja.

V Abanki Vipa d.d. uspešno obvladujejo kreditna tveganja, kar kaže tudi dejstvo, da se ob koncu leta 2004 terjatve v bonitetnih skupinah A in B predstavljale 94,5 odstotka v razvrščeni aktivi. Za ocenjevanje tveganja upoštevajo oceno dolžnikovega finančnega položaja, finančno disciplino in kakovost zavarovanja terjatev. V banki redno spremljajo kvaliteto kreditnega portfelja. Poleg analize portfelja pripravljajo tudi analizo tveganosti portfelja in panog, kar upoštevamo kot podlago pri določanju kreditne politike o razpršenosti tveganj po komitentih in po panogah. Prehodna matrika Abanke Vipa d.d. kaže: izpostavljenost banke je do najboljših komitentov največja, do komitentov v slabših bonitetnih skupinah pa je relativno majhna, verjetnost prehodov, tehtanih z izpostavljenostjo, je najmanjša iz bonitetnih skupin A in E ter največja iz bonitetne skupine D, bonitetna skupina B se v pretežnem delu seli v skupino A, verjetnost izboljšanja bonitetne ocene tehtane izpostavljenostjo, je največja iz bonitetnih skupin D in B.

Odobritev kreditnega tveganja v SKB d.d. temelji na poznavanju stranke, strategiji tveganj v banki, odvisna pa je tudi od namena, narave in strukture transakcije ter virov poplačila; prav tako se pri tem upošteva donos transakcije v primerjavi z verjetnostjo zamud pri vračilu in tveganjem izgube v primeru zamud pri vračilu.

Poleg vsakodnevnega upravljanja tveganj, ki izvajajo skrbniki odnosov s strankami, pa se opravlja še en nivo kontrole, in sicer s strani oddelka za upravljanje tveganj, ki občasno, v rednih časovnih razmikih preverja, če je skupna izpostavljenost do stranke v okviru

dovoljenih meja. Banka je prevzela številna orodja merjenje tveganj, ki jih uporablja skupina Societe Generale. Metodologija RAROC (tveganju prilagojena donosnost kapitala) omogoča ocenjevanje pričakovanih izgub in naslova posojil predvsem zaradi modela, ki uporablja kvantitativne finančne podatke in kvalitativne ocene, prilagojene gospodarskim razmeram v Sloveniji. SKB d.d. v skladu s standardi Societe Generale vsakodnevno spremlja izpostavljenost nadomestnemu tveganju s pomočjo Credit Var 99%, ki je bila uveljavljena v decembru 2004.

Naj na koncu omenimo in podamo podatke, ki jih v zvezi s kreditnim tveganjem predstavljati Volksbank d.d. in Raiffeisen Krekovo banko d.d., kateri v svojih letnih poročilih ne navajajo zgoraj navedenih podatkov oziroma ne navajajo kolikšen delež strank imajo razvrščenih v posameznih bonitetnih skupinah. Pri bralcu letnega poročila, ki išče tovrsten podatek vzbudi dvome saj ob tem ne vemo kolikšen je ta delež rezervacij in kolikšno tveganje predstavlja za banko.

V Volksbank d.d. so bile neto izgube iz danih kreditov v letu 2004 precej manjše kot v letu 2003 in so znašale 310 milijonov tolarjev.

Glavne aktivnosti oddelka v Raiffeisen Krekovi banki za upravljanje s tveganji zajemajo prilagoditve in implementacijo različnih bonitetnih modelov. Tako je banka v letu 2004 uvedla 8 internih modelov za ocenjevanje bonitete, ki so prilagojeni posebnostim ocenjevanja posameznih tipov dolžnikov znotraj tega segmenta: model za ocenjevanje bonitete države, model za ocenjevanje leasing podjetij, model za ocenjevanje bonitete zavarovalnic, model za ocenjevanje bonitete bank, model za ocenjevanje bonitete občin in javnih zavodov, model za ocenjevanje bonitete projektov, model za ocenjevanje bonitete malih in srednjih podjetij in model za ocenjevanje bonitete večjih podjetij. Vsi ti modeli za ocenjevanje bonitete so razviti na nivoju skupine RZB in se tudi enotno uporabljajo v vseh bankah v skupini.

Za bralca letnih poročil banke je zelo pomembno finančno poročanje bank v letnih poročilih o vseh vrstah finančnih sredstev ter drugih postavkah, ki so izpostavljene kreditnemu tveganju. Podjetje mora po MRS 32 razkriti informacije o njihovi izpostavljenosti kreditnemu tveganju, med drugim tudi (Horvat, 2005, str. 45,46):

- znesek, ki najboljše predstavlja njegovo največjo možno izpostavljenost kreditnemu tveganju na dan bilance stanja, brez upoštevanja poštene vrednosti vsakega poročila, če druge stranke ne bi izpolnile svojih obveznosti, ki izhajajo iz finančnih inštrumentov; in
- pomembno kopičenje kreditnega tveganja. Podjetje zagotavlja informacije o kreditnem tveganju, da lahko uporabniki računovodskih izkazov ocenijo, v kolikšni meri bi neizpolnitev obveznosti nasprotne stranke lahko povzročila zmanjšanje vrednosti bodočih denarnih pritokov iz finančnih sredstev, pripoznanih na dan bilance stanja, ali denarne odtokove zaradi drugih izpostavljenosti kreditnemu tveganju (kot sta na primer kreditni izpeljani finančni inštrument ali izdano jamstvo za izpolnitev obveznosti tretje stranke). Takšne neizpolnitve povzročajo

nastanek izgube ali zmanjšujejo ustvarjeni dobiček. Od podjetja se ne zahteva, da razkrije oceno verjetnosti nastanka izgube v prihodnosti. Nameni razkrivanja zneskov, izpostavljenih kreditnemu tveganju, ne glede na morebitne povrnitve iz naslova prejetih poroštov (največja možna izpostavljenost podjetja kreditnemu tveganju), so

- zagotoviti uporabnikom računovodskih izkazov dosledno mero za ugotavljanje izpostavljenosti finančnih sredstev in drugih postavk kreditnemu tveganju ter upoštevati možnost, da se največja možna izpostavljenost izgubi lahko razlikuje od knjigovodske vrednosti finančnih sredstev, pripoznanih na dan bilance stanja.

Glede na to, da so navedene podrobnosti zelo pomembne za bralca letnih poročil, in da jih mora podjetje razkrivati bi bilo zelo dobro, da so le te predstavljene v vsebinskem sklopu kot glavni del predstavitve o kreditnem tveganju. Od podjetja se ne zahteva, da razkrije oceno verjetnosti nastanka izgube v prihodnosti, vendar glede na delovanje banke in njeno poslovanje, bi lahko največje in najuspešnejše banke ta del izkoristile za napovedovanje dobička v prihodnosti in se s tem dvignile nad raven manj uspešnih, katere bi napovedovale nižji dobiček.

4.1.3 RAZLIKA V LIKVIDNOSTNEM TVEGANJU

Likvidnostno tveganje lahko opredelimo kot tveganje oziroma nevarnost neuskklajene likvidnosti oziroma dospelosti sredstev in obveznosti do virov sredstev v podjetju, kar lahko povzroči likvidnostne probleme (pomanjkanje denarnih sredstev za poravnavanje zapadlih obveznosti) in tudi propad podjetja (Horvat, 2000, str.137).

Na splošno velja, da banke nimajo težav z samo likvidnostjo – plačilno sposobnostjo, vendar večinoma bralce zanimajo vsi spodaj navedeni kazalniki, saj na podlagi njih kaj hitro dobijo predstavo o pomembnosti opazovane banke. Vse navedene kazalnike se da izračunati iz prilog oz. vsebin letnih poročil, vendar velikokrat bralce prebirajo letna poročila zaradi splošnih postavk ali specifik do katerih se podrobneje poglobljajo z lastnimi metodami. Zelo primeren prikaz spodaj navedenih kazalnikov, bi spodbudil dodatne bralce k poglobljenemu branju in preučevanju navedenega, saj bi tako lažje in kvalitetnejše izbiral med bankami, pa tudi sama vsebina bi ga odpeljala naprej, kjer bi odkril nepričakovane a pomembne stvari za nadaljnji pogled na banko.

Na izpostavljenost likvidnostnemu tveganju nas opozarjajo predvsem (Horvat, 2000, str.138-140):

- *Koeficient tekoče likvidnosti* kot razmerje med celotnimi kratkoročnimi sredstvi in celotnimi kratkoročnimi obveznostmi.
- *Koeficient pospešene likvidnosti* kot razmerje med celotnimi kratkoročnimi sredstvi, zmanjšanimi za zaloge, in celotnimi kratkoročnimi obveznostmi.

- *Koeficient absolutne likvidnosti* kot razmerje med denarnimi sredstvi, vštevši vrednostne papirje in celotne kratkoročne obveznosti.
- *Kazalnik finančnega vzvoda* kot razmerje med celotnimi obveznostmi in lastnim kapitalom.

Na izpostavljenost likvidnostnemu tveganju nas v izkazu uspeha opozarjata predvsem dve postavki, v katerih se kaže pozitivno oziroma negativno gibanje vseh kategorij prihodkov in odhodkov v določenem obdobju. Ti dve postavki pa sta (Horvat, 2000, str.143):

- *Čisti dobiček*, ustvarjen v določenem obdobju, ki nam neposredno pove, ali je podjetje v preučevanem obdobju poslovalo uspešno ali ne. Če je podjetje poslovalo uspešno in mu je uspelo ustvariti določen znesek čistega dobička, lahko sklepamo, da sta se njegova finančna moč in finančno ravnotežje izboljšala. Vse to pomeni izboljšanje dolgoročnega in kratkoročnega finančnega položaja podjetja oziroma tekoče likvidnosti.
- Negotovinski odhodki, kot sta amortizacija in revalorizacijski primanjkljaj, so odhodki, ki pa niso izdatki določenega poslovnega obdobja. To pomeni, da sta omenjeni kategoriji odbitni postavki v izkazu uspeha, hkrati pa nista izdatek, zato izboljšujeta finančno ravnotežje in s tem tudi tekočo likvidnost podjetja.

Tudi ti dve postavki izkaza uspeha ne moreta dati interesniku popolnega vpogleda v izpostavljenost likvidnostnemu tveganju določenega podjetja. Na njuni podlagi lahko z veliko verjetnostjo sklepamo, kakšen je trenutni položaj podjetja. Popolno informacijo pa dobimo šele v povezavi z bilanco stanja in s tem povezano obdelavo podatkov za polpreteklo časovno vrsto podatkov, iz katerih lahko razberemo gibanje posameznih vrednosti in kazalnikov. Kot smo že omenili, je kratkoročna plačilna sposobnost pogoj za donosnost poslovanja podjetja, ta pa je pogoj za doseganje dolgoročnega finančnega ravnotežja. To pomeni, da- če podjetje pri svojem poslovanju ustvarja dobiček in je gibanje dobička v posameznih letih pozitiven- je podjetje kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobno. S tem je tudi izpostavljenost likvidnostnemu tveganju takega podjetja dokaj majhna (Horvat, 2000, str. 137-147).

Likvidnostno tveganje NKBM d.d. nadzoruje s sprotnim spremljanjem:

- količnikov likvidnosti
- usklajenosti aktive in pasive bilance stanja po ročnosti,
- neto likvidne aktive,
- deleža prvovrstnih vrednostnih papirjev in bilančni vsoti banke,
- obnašanje posamezne skupine naložb in virov sredstev.

V letu 2004 je NKMB d.d. tekoče in redno poravnavala bilančne in zunajbilančne obveznosti in izpolnjevala predpise s področja likvidnosti. V letu 2004 banka ni beležila negativnega stanja, zaznati pa je bilo trend naraščanja vrednosti neto likvidnostne aktive. Na dan 31.12.2004 je znašala 54.070 milijonov tolarjev.

V NLB d.d. so ravno tako izpolnjevali vse tekoče denarne obveznosti in skladno s predpisi Banke Slovenije oblikovala zadostne rezerve v domači in tuji valuti. V skladu s splošnimi razmerami na slovenskem trgu je banka v velikem obsegu pridobivala tolarske vire iz začasne prodaje deviz Banki Slovenije. Poleg tega je pridobivala sredstva na medbančnem trgu in prek avkcij Ministrstva za finance prek instrumentov Banke Slovenije pa samo začasne prodaje deviznih blagajniških zapisov Banke Slovenije. Glavnina pridobljenih sredstev je bila daljše ročnosti. Presežke tolarskih virov je plasirala po višjih obrestnih merah bankam na medbančnem trgu, blagajniške zapise Banke Slovenije in zakladne menice.

Poleg regulative, ki določa najmanjši obseg likvidnosti in ki jo zahteva Banka Slovenije, Banka Koper d.d. spremlja tudi interne minimalne likvidnostne količnike za obdobje 1 meseca ter minimalna razmerja pokritosti naložb z ustreznimi dolgoročnimi viri. V primeru zaostrenih likvidnostnih notranjih ali zunanjih razmer so v ustreznem dokumentu opredeljene vloge in odgovornosti za sprejem ukrepov, ki zagotavljajo ohranjanje plačilne sposobnosti banke. Likvidnostno tveganje na operativnem nivoju Banka Koper d.d. uravnava z načrtovanjem in pridobivanjem dolgoročnih virov, v skladu z načrtovanim obsegom naložb. Z upravljanjem portfelja likvidnostnih naložb se zagotavlja ustrezen obseg vrednostnih papirjev, ki jih je možno zastaviti za zadolževanje pri centralni banki. Ob tem banka veliko aktivnosti usmerja k izboljšanju informacijske podpore za zagotovitev kakovostnih podatkov v poslovnih bančnih tokovih, ki omogočajo učinkovito načrtovanje denarnih pritokov in odtokov.

Za namene likvidnostnega tveganja SKB d.d. redno spremlja prihodnje denarne tokove iz poslovanja (dnevno, tedensko, mesečno). Banka globalno spremlja likvidnost z rednimi izračuni in analizami likvidnostnih neskladij v bilanci stanja ter analizami in načrti upoštevanja skladnosti z zakonskimi omejitvami (količniki likvidnosti, obvezna rezerva), kar vsako četrletje obravnava odbor za upravljanje bilance banke. Likvidnost je zadovoljivo zavarovana z izbirom dolgoročnih linij in kreditov matične banke Societe Generale. SKB d.d. je skozi celo leto 2004 izpolnjevala vse zakonske omejitve glede vzdrževanja likvidnosti.

V zvezi z likvidnostjo so se v Raiffeisen Krekova banka d.d. leta 2004 tako na makro ravni kot v banki soočali s stabilnimi razmerami. Banka je brez težav dosegla izpolnjevanje predpisanih rezerv v domači in tuji valuti.

Tabela 2: Količniki likvidnosti v bankah na dan 31.12.2004.

	Količnik – skupni 1. razred (do 30 dni)	Količnik – skupni 2. razred (do 180 dni)
Skupina NLB	1,09	1,07
Skupina NKBM	1,05-1,12	1,00-1,05
Banka Koper	/	/
Abanka Vipa	1,08	1,05
Volksbank	/	/
SKB	1,08	1,05
R-KB	/	/

Vir: Letna poročila bank 2004.

Tabela prikazuje stopnjo likvidnosti bank, kot količnik likvidnostnih naložb in bilančne vsote. Tabela nam prikazuje da dosega najvišjo stopnjo likvidnosti Skupina Nova Ljubljanska banka d.d. in sicer za 1. razred do 30 dni 1,09 za 2. razred do 180 dni pa 1,07. Najnižjega oz. najnižjo stopnjo likvidnosti za 1 razred do 30 dni in 2. razred do 180 dni pa izkazuje Skupina Nova Kreditna banka Maribor d.d. za 1. razred 1,08 medtem ko za 2. razred izkazuje 1,02!

Stopnja likvidnosti

Stopnja likvidnosti, ki odraža sposobnost banke da v vsakem trenutku izpolni svoje obveznosti, ki izhajajo iz dvigov depozitov ali povečanja posojil oziroma drugih naložb, izražamo kot razmerje med likvidnimi naložbami in bilančno vsoto. Med likvidne naložbe uvrščamo denar, državne obveznice in druge vrednostne papirje za reeskont pri centralni banki, vloge na vpogled v tujini in tuji valuti, tekoče račune bank v državi v tuji valuti, kratkoročne obveznice in tržne vrednostne papirje (Dimovski in Gregorič, 2000, str. 73).

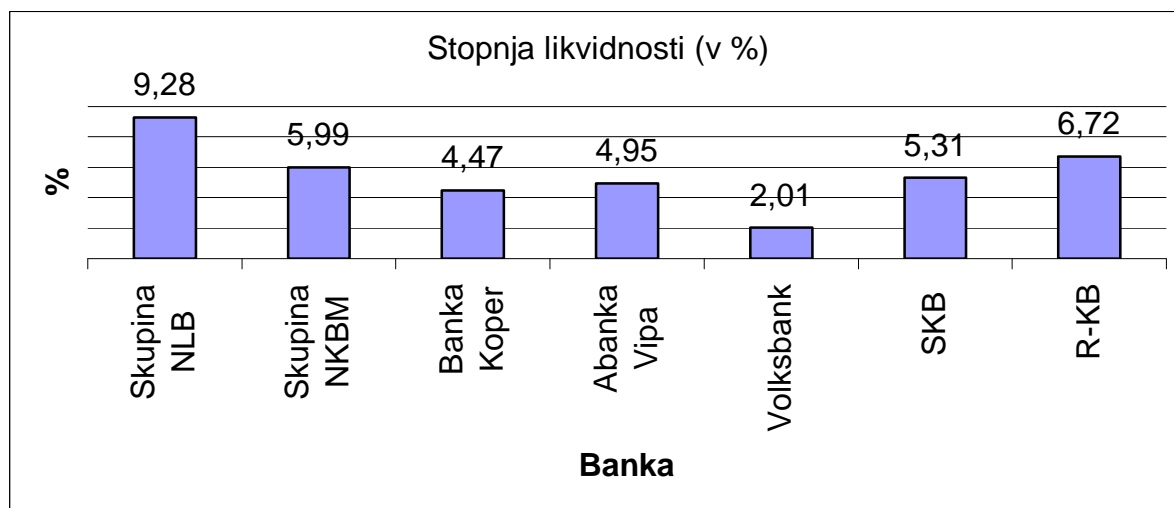
$$\text{Stopnja likvidnosti} = \frac{\text{Likvidnostne naložbe}}{\text{Bilančna vsota}}$$

Tabela 3: Stopnja likvidnosti v bankah na dan 31.12.2004.

	Likv. naložbe (v 000 SIT)	Bilančna vsota (v 000 SIT)	Stopnja likvidnosti (v %)
Skupina NLB	219.621.348	2.366.567.269	9,28
Skupina NKBM	42.861.304	715.556.138	5,99
Banka Koper	14.898.080	333.280.457	4,47
Abanka Vipa	23.838.850	481.845.221	4,95
Volksbank	1.698.702	84.363.751	2,01
SKB banka	21.694.745	408.460.298	5,31
R-KB	10.719.348	159.483.886	6,72

Vir: Letna poročila bank 2004.

Graf 5: Stopnja likvidnosti bank na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

Skupina Nova Ljubljanska banka d.d. je imela v letu 2004 9,28 tolarja likvidnih naložb na vsakih sto tolarjev naložb. Stopnja likvidnosti Skupine Nove Ljubljanske banke d.d. v letu 2004 je bila v primerjavi z ostalimi bankami bistveno višja. Največja razlika se izkazuje z

Volksbank d.d. katera je izkazovala za 7,27 odstotkov nižjo kot Skupina Nova Ljubljanska banka d.d., ki je imela več likvidnih naložb in je bila tako v boljšem položaju. Glede na to, da se bilanca stanja sestavlja na dan 31. december, predstavlja v letu 2004 precejšen del likvidnih sredstev na ta dan visoko stanje gotovine v blagajni.

Delež posojil v bilančni vsoti bank je predstavljen v tabeli št. 4.

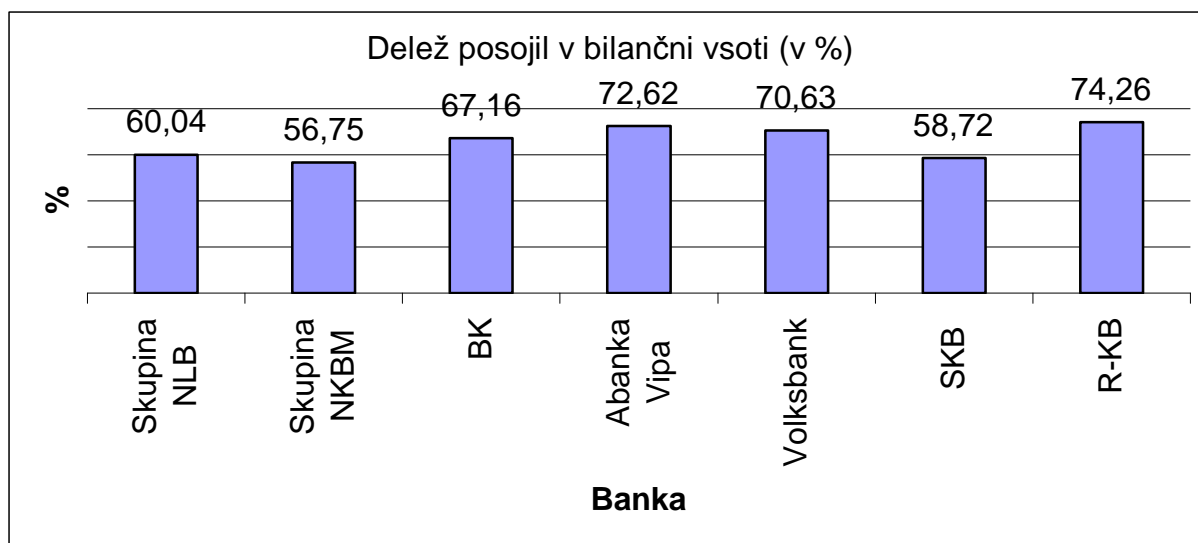
$$\text{Delež posojil v bilančni vsoti} = \frac{\text{Posojila}}{\text{Bilančna vsota}}$$

Tabela 4: Delež posojil v bilančni vsoti bank na dan 31.12.2004.

	Kreditni (v 000 SIT)	Bilančna vsota (v 000 SIT)	Delež posojil v bilančni vsoti (v %)
Skupina NLB	1.420.920.561	2.366.567.269	60,04
Skupina NKBM	406.106.017	715.556.138	56,75
Banka Koper	223.829.836	333.280.457	67,16
Abanka Vipava	349.923.928	481.845.221	72,62
Volksbank	59.590.031	84.363.751	70,63
SKB banka	270.368.753	408.460.298	58,72
R-KB	118.440.251	159.483.886	74,26

Vir: Letna poročila bank 2004.

Graf 6: Delež posojil v bilančni vsoti na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

Najvišji delež posojil v bilančni vsoti izkazuje Raiffeisen Krekove banke d. d. v letu 2004 in znaša 74,26 %, glede na SKB d.d. ki ta delež izkazuje v višini 58,72%. Ker je delež posojil v bilančni vsoti SKB d.d. najmanjši med vsemi bankami izkazuje boljšo likvidnost banke in s tem zmanjšano likvidnostno tveganje. Dejansko izkazuje najnižji delež Skupina Nova Ljubljanska banka d.d. in sicer 58,47%, kar ponovno izkazuje njeno izjemno likvidnost med vsemi prisotnimi bankami, medtem ko ima Skupina Nova Ljubljanska banka nekoliko višji delež posojil v bilančni vsoti in le ta znaša 60,04%. Najboljši rezultat za zmanjšanje likvidnostnega tveganja pa je izkazan v okviru Skupine Nove Kreditne banke Maribor d.d. in sicer 56,75 odstotkov.

Likvidnostno tveganje:

Zakon o bančništvu (2004) bankam nalaga, da morajo za zavarovanje pred likvidnostnim tveganjem oblikovati in izvajati politiko rednega upravljanja z likvidnostjo, ki obsega:

- načrtovanje pričakovanih znanih in morebitnih denarnih odtokov in zadostnih denarnih pritokov zanje,
- redno spremljanje likvidnosti,
- sprejemanje ustreznih ukrepov za preprečitev oziroma odpravo vzrokov nelikvidnosti.

Banke se morajo kot pri ostalih tveganjih osredotočiti predvsem na dejavnike, ki povečujejo likvidnostno tveganje in jih v čim večji meri minimizirati. Ti dejavniki so (Majčič, 2001, str. 5):

- napačno vodenje makroekonomije ali splošno stanje ekonomske negotovosti v državi,

- padec zaupanja v bančni sistem ali banko,
- odvisnost od enega trga ali majhnega števila deponentov,
- prekomerno kratkoročno najemanje ali dolgoročno posojanje sredstev.

Likvidnostno tveganje lahko banka omeji na več načinov. Najbolj pomembni izmed njih so naslednji (Priporočila za upravljanje z likvidnostjo v bankah, 1998):

- spremljanje časovne usklajenosti sredstev in njihovih virov,
- vzdrževanje zadostne količine likvidnih sredstev,
- viri sredstev morajo biti čim bolj raznoliki in razpršeni med različne deponente,
- minimiziranje odvisnosti od najema kreditov na medbančnem trgu,
- možnost finančne pomoči s strani povezanih oseb,
- možnost črpanja kreditnih linij centralne banke v primeru likvidnostnih težav.

Za zavarovanje naložb komitentov, ohranitev zaupanja komitentov do banke in zmožnosti izplačila obveznosti mora imeti banka oblikovane rezerve, ki so sestavljene iz *likvidnostnih rezerv, obvezne rezerve* in *presežnih rezerv*. Likvidnostne rezerve določijo banke same v skladu s politiko poslovanja med tem, ko velikost obvezne rezerve predpiše centralna banka. "Obvezna rezerva je namenjena manjšanju multiplikacije kreditov in denarja poslovnih bank, vplivanju na kreditno sposobnost poslovnih bank in s tem količino knjižnega denarja, večanju solventnosti poslovnih bank, predstavlja sredstva, ki jih centralna banka posoja državi, jih sama potroši po navodilih države ali pa jih znova nameni kreditiranju poslovnih bank" (Ribnikar, 1992, str. 83-86).

Stopnja za izračun obvezne rezerve se je nedavno spremenila, in sicer je Banka Slovenije znižala stopnjo obvezne rezerve za tolarske obveznosti do 90 dni s 4,5 odstotka na 2 odstotka. Tako stopnja obvezne rezerva ta vse obveznosti z ročnostjo do dveh let po novem znaša dva odstotka. Stopnja za obveznosti nad dve leti pa ostaja nič odstotkov. Znižanje obvezne rezerve morajo banke obvezno nadomestiti z dolgoročnim depozitom pri Banki Slovenije (Sklep o obvezni rezervi, 2005).

4.1.4 RAZLIKA V FINANČNEM TVEGANJU

Iz letnega poročila, in sicer iz računovodskih izkazov s pojasnili, lahko interesne skupine dobijo informacije v zvezi s finančnimi tveganji. Po Brigham in Gapenskem so finančna tveganja, tveganja, ki izvirajo iz finančnih transakcij podjetja. Na primer, če podjetje namerava izdati novo serijo obveznic, se sreča s tveganjem zviševanja obrestnih mer, preden mu jih uspe prodati na trgu. Če pa je na primer sklenilo pogodbe s tujimi kupci ali dobavitelji, se sreča s tveganjem, da bodo morebitna nihanja valutnih tečajev povzročila nepredvidene izgube. Navsezadnje, med finančnimi tveganji je tudi likvidnostno tveganje, kot možnost plačilne nesposobnosti zaradi neustrezne likvidnostne strukture (Horvat, 2000, str. 137-147).

Identifikacija in merjenje finančnih tveganj se opravlja v Področju spremljave in kontrole poslovanja. Na ta način je spremljava tveganj ločena od komercialne dejavnosti do nivoja uprave banke.

Bančna Skupina NKBM d.d. je v letu 2004 porabila 14,6 odstotka bruto dohodka za pokrivanje neto rezervacij.

4.2 RAZLIKA V REZERVACIJAH ZA SPLOŠNA BANČNA TVEGANJA IN DRUGA TVEGANJA

Nova KBM d.d. ima restriktivno politiko ocenjevanja rizikov poslovanja, zato ima v primerjavi z bančnim sistemom relativno večji obseg oblikovanih rezervacij, saj te dosegajo 15,2 – odstotni tržni delež, kar je za 4,4 odstotne točke višje, kot je tržni delež banke po bilančni vsoti (Letno poročilo NKBM, 2004 d.d., str. 6).

Poleg kapitala ima banka na razpolago še za 41.41 milijonov tolarjev rezervacij, od tega za bilančne terjatve, razvrščene v skupino B do E, 26.244 milijonov tolarjev, za zavarovanje pred možnimi izgubami 7.482 milijonov tolarjev ter za splošna bančna tveganja (Letno poročilo NKBM d.d., 2004, str. 77).

Nova KBM d.d. je v letu 2004 mesečno izračunavala in izpolnjevala predpisano obvezno rezervo. Povprečna dnevno izračunana obvezna rezerva je v letu 2004 znašala 12.574 milijonov tolarjev. Odstotek izpolnjevanja obvezne rezerve se je v letu 2004 gibal v razponu od 100,09 odstotka do 100,49 odstotka, na letnem nivoju pa je znašal 100,24 odstotka (Letno poročilo NKBM d.d., 2004, str. 73).

NKBM d.d. je v letu 2004 oblikovala posebne rezervacije za terjatve, razvrščene v skupino A, v višini 761.183 tisoč tolarjev in posebne rezervacije za deželna tveganja v višini 347.350 tisoč tolarjev, kar je posledica povečanja kreditnih aktivnosti do komitentov bonitete A, ter kreditiranje tujih oseb (Letno poročilo NKBM d.d., 2004, str. 179).

V letu 2004 je NLB d.d. izpolnjevala predpis o obvezni rezervi. Odstotek izpolnjevanja obvezne rezerve se je gibal od 100,3 pa največ do 102,4 odstotka (Letno poročilo NLB d.d., 2004, str. 30).

Postopno prilagajanje obveznih rezerv ureditvi ECB je ob začetku uporabe v februarju 2004 prineslo naslednje vsebinske spremembe (Letno poročilo NLB d.d., 2004, str.30):

- Obdobje izpolnjevanja se je premaknilo za en mesec naprej.
- Obvezniku se obrestuje povprečno stanje na računu Banke Slovenije največ do višine obveznih rezerv iz zadnjega zaključenega obdobja izračuna.
- Obrestna mera je ostala nespremenjena v višini 1 odstotka.

Za zavarovanje pred kreditnimi in drugimi tveganji se v skladu s predpisi Banke Slovenije oblikujejo posebne rezervacije in rezervacije za splošna bančna tveganja. Posebne rezervacije za nekreditna tveganja so oblikovane za zavarovanje pred obrestmi, tečajnimi in operativnimi tveganji ter si izkazane v pasivi bilance stanja.

Znesek neto rezervacij NLB d.d. znaša 14 mrd tolarjev. Kakovost portfelja se v letu 2004 ni poslabšal, saj so bile rezervacije oblikovane predvsem zaradi hitrejše rasti kreditnega portfelja. Zaradi lokalnih predpisov so rezervacije, oblikovane po SRS, v primerjavi z rezervacijami, oblikovanimi po MSRP, skoraj dvakrat večje (Letno poročilo NLB d.d., 2004, str.7).

Banka Koper d.d. v skladu s sklepi Banke Slovenije skrbno spremlja in obvladuje tveganja, ki nastajajo pri njenem poslovanju, ter oblikuje ustrezne rezervacije, s katerimi zagotavlja stabilno in varno poslovanje (Letno poročilo Banka Koper d.d., 2004, str. 45).

Izgube iz danih kreditov in terjatev, zmanjšane za poplačila, so v letu 2004 dosegle višino 1.579 milijonov tolarjev. To je hkrati tudi znesek čistih rezervacij, saj banka v letu 2004 ni oblikovala rezervacij za splošna bančna tveganja (Letno poročilo Banka Koper d.d., 2004, str. 45).

Banka Koper d.d. je svoje rezervacije porazdelila za: zunajbilančne obveznosti v višini 2.380 milijonov tolarjev, terjatve razvrščene v skupino A v višini 2.228 milijone tolarjev, tečajno tveganje v višini 452 milijone tolarjev, obrestno tveganje iz naslova NSVS v višini 597 milijonov tolarjev, deželno tveganje v višini 30 milijonov tolarjev, ostalo v višini 24 milijonov tolarjev (Letno poročilo Banka Koper d.d., 2004, str. 45).

Čiste rezervacije za leto 2004 so glede na isto obdobje lani višje za 10 %. Na porast so vplivale predvsem: večji obseg terjatev, razvrščenih v najboljši bonitetni razred, kreditna tveganja za zunaj bilančne postavke in tveganje iz naslova NSVS (Letno poročilo Banka Koper d.d., 2004, str. 53).

Neto odhodki iz rezervacije v Abanki Vipa d.d so znašali 3.419 milijonov tolarjev, od tega je bilo 56 milijonov tolarjev neto prihodkov iz odpisov ter 3.475 milijonov tolarjev neto odhodkov iz rezervacij (Letno poročilo Abanka Vipa d.d., 2004, str. 46).

Banka vodi pregled tvegane aktive tako po razvrstitvi komitenta kot po razvrstitvi terjatev. Kadar je komitent razvrščen slabše od A, banka načeloma zahteva posebno obliko zavarovanja in le ta je odvisna od tveganosti naložbe. Pogosto zahteva banka zavarovanje tudi pri A komitentih zlasti pri dolgoročnem kreditu. Banka oblikuje rezervacije za vsa bilančne terjatve in zunaj bilančne obveznosti (Letno poročilo Abanka Vipa d.d., 2004, str. 80).

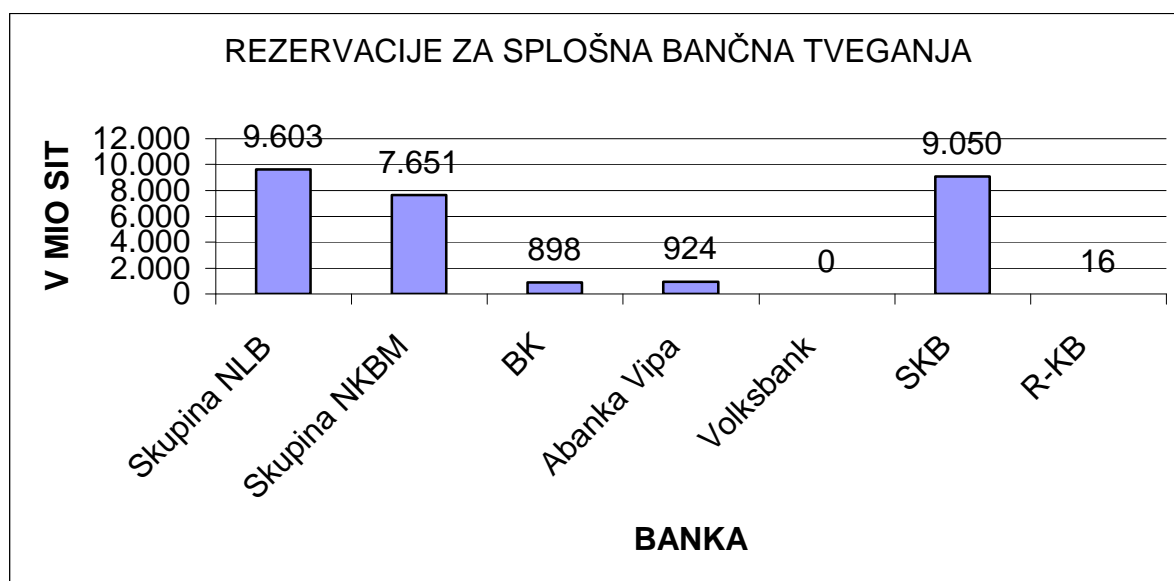
Za komitente oziroma terjatve, razvrščene v skupine od B do E, je banka oblikovala posebne rezervacije v skladu s sklepom banke Slovenije. Posebne rezervacije so prevrednoteni finančni odhodki banke. Izkažejo se v obliki popravkov vrednosti kreditov zaradi oslabitve v

aktivni bilance ter kot izguba iz danih kreditov v izkazu poslovnega izida. Posebne rezervacije za deželna tveganja je banka izkazala kot odhodek za posebne rezervacije in na posebnem računu rezervacij v pasivi bilance stanja. V breme prihodkov tekočega leta je banka pokrila celotno višino potrebnih dodatnih posebnih rezervacij za bilančne terjatve in zunajbilančne obveznosti (Letno poročilo Abanka Vipa d.d., 2004, str. 81).

V letu 2004 je SKB d.d. beležila več poplačil slabih kreditov in terjatev, kot je oblikovala rezervacij za izgube iz danih kreditov in terjatev in sicer v neto višini 787 milijonov tolarjev. Tako je iz tekočega rezultata oblikovala rezervacije v skupni višini 3.863 milijone tolarjev (Letno poročilo SKB d.d., 2004, str. 42).

V Raiffeisen Krekovi banki d.d. so bile obvezne rezerve na dan 31.12.2004 izračunane v višini 2% dnevnega povprečja obveznosti v tujem denarju z ročnostjo do dveh let in tolarških obveznosti z ročnostjo od 91 dni do dveh let ter 4,5% dnevnega povprečja tolarških obveznosti z ročnostjo do 90 dni v obdobju izračuna obveznih rezerv. Skladno s sklepom o obveznih rezervah je bila banka v obdobju izpolnjevanja obveznih rezerv dnevno imeti na poravnalnem računu pri Banki Slovenije najmanj 50% izračunanih obveznih rezerv. Tako je imela banka do 26.01.2004 vsak dan na poravnalnem računu najmanj 1.206 milijonov tolarjev. Ko je stopil oktobra 2004 v veljavo nov sklep o obveznih rezervah, je banka dolžna imeti v obdobju izpolnjevanja obveznih rezerv v povprečju na poravnalnem računu pri Bnki Slovenije 100% izračunanih obveznih rezerv, ne pa več tudi dnevno najmanj 50% izračunanih obveznih rezerv na poravnalnem računu Banke Slovenije (Letno poročilo RF-K d.d., 2004, str. 53).

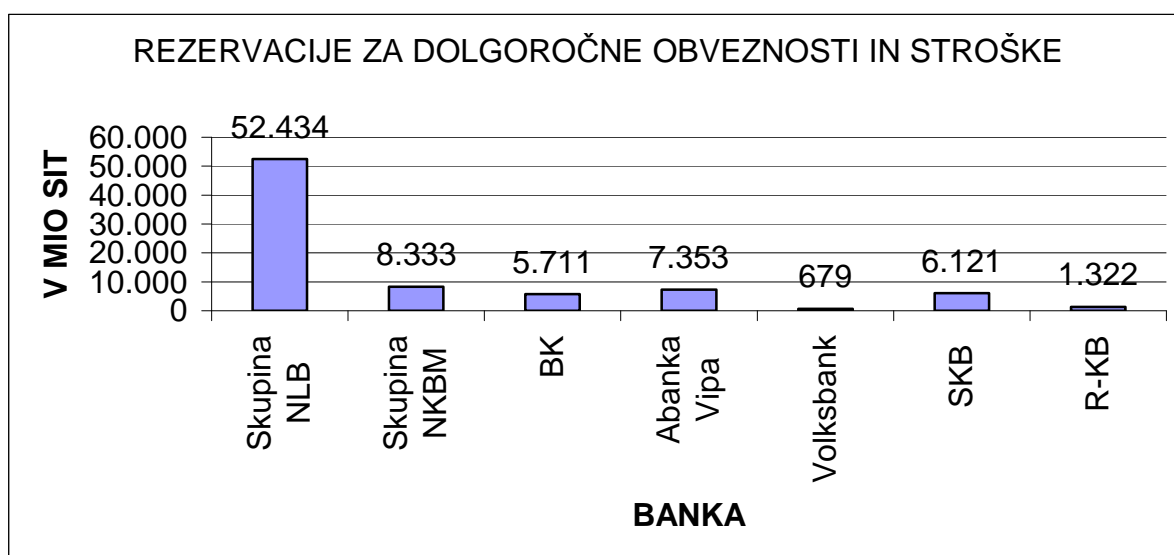
Graf 7: Rezervacije za splošna bančna tveganja na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

Bančna Skupina NKBM d.d. je imela konec leta 2004 oblikovanih za 7.651 milijonov tolarjev rezervacij za splošna bančna tveganja. Rezervacije za splošna bančna tveganja so namenjene kritju morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz celotnega poslovanja, izkazane pa so v pasivi bilance stanja. Rezervacije za splošna bančna tveganja v letu 2004 so kot je prikazano v grafikonu znašale 9.603 milijone tolarjev. Banka Koper d.d. je imela oblikovanih za 898 milijonov tolarjev rezervacij za splošna bančna tveganja. Abanka Vipa d.d. rezervacije za splošna bančna tveganja, ki so namenjene kritju morebitnih izgub zaradi tveganja, ki izhajajo iz celotnega poslovanja banke ni oblikovala in so tako ostale sprejete v višini 924 milijonov tolarjev, ravno tako rezervacij za splošna bančna tveganja Volksbank d.d. v lanskem letu ni oblikovala in so le te znašale 0 tolarjev. V skupini SKB d.d so v letu 2004 nadaljevali s konzervativno politiko ravnanja s tveganji in oblikovanja ustreznih rezervacij. Skladno s to politiko in politiko krepitev kapitalne ustreznosti so oblikovali 9.050 milijone tolarjev rezervacij za splošna bančna tveganja. V Raiffeisen Krekovi banki d.d. za rezervacije za splošna bančna tveganja namenili 16.446 milijonov tolarjev.

Graf 8: Rezervacije za dolgoročne obveznosti in stroške na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

Stanje dolgoročnih rezervacij za obveznosti in stroške se je v dvanajstih mesecih v Skupini NKBM d.d. povišalo in je znašalo 8.333 milijonov tolarjev, medtem ko se znotraj Skupine NLB d.d. le te izkazujejo v višini 52.434 milijone tolarjev kar predstavlja kar 64% vseh rezervacij bank, ki so prikazane v grafikonu. V nasprotju s splošnimi bančnimi tveganji ko banka v letu 2004 ni spremenila njihove višine, pa se je stanje dolgoročnih rezervacij za obveznosti in stroške v letu dni zvišalo za 689 milijonov tolarjev, tako da le-to na dan 31.12.2004 znaša 5.711 milijonov tolarjev. Zvišanje je posledica višjega obsega aktivnih bančnih in zunajbilančnih postavk. V Volksbank d.d. so se dolgoročne rezervacije za obveznosti in stroške povečale za 30 odstotkov in so tako dosegle vrednost 679 milijonov

tolarjev. Skupina SKB d.d. in Raiffeisen Krekova banka d.d., sta ravno tako oblikovali rezervacije za leto 2004 v skladu z zakonodajo in pravili in so le te znašale za prvo 6.121 za drugo pa 1.322 milijone tolarjev.

Banka Slovenije je pripravila nekaj novosti. Potrdila je sklep o najnižjih obveznih rezervah z namenom uvedbe nove delne uskladitve s sistemom minimalnih rezerv Evropske centralne banke. Pisno navodilo za dnevno izpolnjevanje 50% predpisanih minimalnih rezerv je bilo umaknjeno, kar je omogočilo bankam večjo fleksibilnost pri zagotavljanju dnevne likvidnosti in stabilnosti obrestnih mer na denarnem trgu.

4.3 RAZLIKA V NETO IZPOSTAVLJENOSTI BANKE VALUTNEMU TVEGANJU

Finančni položaj in denarni tokovi bank so izpostavljeni vplivom fluktuacije menjalnih razmerij tujih valut. Banke morajo potrditi limite dopustnih izpostavljenosti po valutah in po trgovcih in njihovo izpolnjevanje limitov se mora kontrolira dnevno.

Banke valutno tveganje minimizirajo z vsakodnevnim zapiranjem odprte valutne pozicije. V skladu z zahtevo Banke Slovenije morajo biti valutna tveganja pokrita z zneskom kapitala v višini 8% vseh odprtih pozicij. Poročanje Banki Slovenije je mesečno.

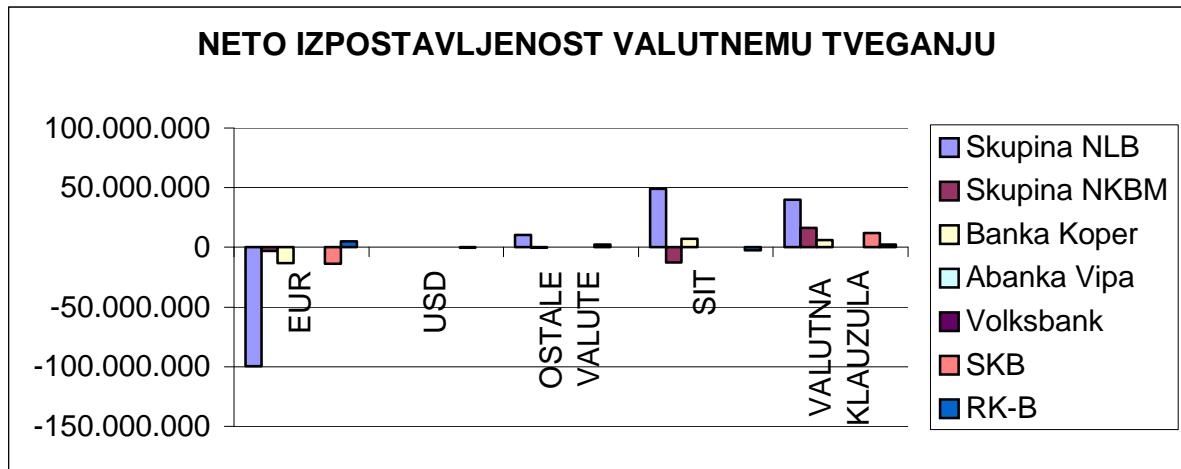
Tabela 5: Neto izpostavljenost valutnemu tveganju na dan 31.12.2004.

	EUR	USD	OSTALE VALUTE	SIT	VALUTNA KLAUZULA
Skupina NLB	99.470.376	64.012	10.190.754	49.134.763	40.080.847
Skupina NKBM	-3.132.353	2.011	-401.420	-12.596.935	16.128.697
Banka Koper	-13.419.185	48.283	49.487	7.347.413	5.974.002
Abanka Vipava	NI PODATKA	NI PODATKA	NI PODATKA	NI PODATKA	NI PODATKA
Volksbank	NI PODATKA	NI PODATKA	NI PODATKA	NI PODATKA	NI PODATKA
SKB	-13.526.000	-590.000	2.304.000	NI PODATKA	11.903.000
R-KB	4.874	-27,7	39,5	-2.288,1	-2.598,1

Vir: Letna poročila bank 2004.

Graf 9: Neto izpostavljenost valutnemu tveganju na dan 31.12.2004.

Vir: Letna poročila bank 2004.

NLB d.d. izvaja dokaj konzervativno politiko upravljanja valutnih tveganj, saj minimizira valutno tveganje z vsakodnevnim zapiranjem odprte valutne opcije. Limite dopustnih izpostavljenosti po posameznih valutah in po trgovcih je potrdila uprava banke. Banka poleg standardizirane metodologije uporablja interni model Value at risk (VAR) za izračun valutnih tveganj pozicij (za bančno in trgovalno knjigo) in maksimalnih potencialnih izgub. Izračun vrednosti VAR je prilagojen zahtevam Baselskih standardov za izračun kapitalske ustreznosti in temelji na metodi historične simulacije. Metoda izhaja iz dnevnega preračunavanja sprememb vrednosti deviznega dela bilance in zunajbilančnih inštrumentov na podlagi preteklih vrednosti deviznih tečajev ter njihovih medsebojnih korelacij v zadnjem letu. Dnevno se izvaja tudi preverjanje za nazaj z namenom potrditve natančnosti modela.

Ocena tveganje vrednosti vključuje podatke o višini odprte pozicije v posamezni valuti, nestanovitnost deviznih tečajev in korelacije med valutami. Izpostavljenost valutnemu tveganju Banka Koper d.d. meri dnevno in omogoča oceno skupne – globalne valutne izpostavljenosti. Valutno tveganje se obvladuje z limiti, ki so določeni za najvišjo dovoljeno tvegano vrednost ter najvišjo dovoljeno neizravnano pozicijo v posameznih valutah. Banka je za pokrivanje potencialnih izgub zaradi finančnih tveganj oblikovala 452 milijone tolarjev posebnih rezervacij.

Valutna tveganja se pojavljajo pri valutni izpostavljenosti banke kot posledice neusklajenosti devizne podbilance in Abanke Vipa d.d.. Pri uravnavanju pozicij v posameznih valutah je globalna politika banke vodenje v smeri nizke izpostavljenosti tečajnemu tveganju z zapiranjem pozicij po posameznih valutah oziroma omejevanja odprtosti pozicij z določanjem limitov.

V Volksbank d.d. je valutna struktura aktive in pasive povzročila 699 milijonov tolarjev prihodkov iz tečajnih razlik in 727 milijonov tolarjev odhodkov za tečajne razlike. Največji učinki v letu 2004 so bili doseženi pri kupoprodaji tujih valut (92 milijonov tolarjev) in prodaji obveznic (74 milijonov tolarjev).

Kapitalske zahteve za valutno tveganje

Izračun skupne neto pozicije v tuji valuti, po sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic ki začne veljati s 1.1.2006:

- Skupna neto pozicija v tuji valuti se po tem sklepu ugotavlja iz razlik med aktivnimi in pasivnimi postavkami v tujem denarju, za kar se štejejo vse bilančne in zunajbilančne postavke, ki se glasijo na tujo valuto, vključno s prištetimi preračunanimi postavkami v tolarjih z valutno klavzulo.
- Najprej se izračuna neto pozicija (razlika med aktivnimi in pasivnimi postavkami) v vsaki valuti, ki sestoji iz vsote:
  - Neto promptnih pozicij, to je vse aktivne postavke, zmanjšane za pričakovana neplačila, minus pasivne postavke iz bilance stanja, vključno z obračunanimi razmejenimi prihodki in odhodki v posamezni valuti. V neto promptno pozicijo so vključeni tudi postavke spot poslov, ki jih banka ob sklenitvi knjiži zunaj bilančno.
  - Nepreklicanih garancij in drugih podobnih zunajbilančnih inštrumentov v posamezni valuti, ki bodo z veliko verjetnostjo unovčeni in za katere obstaja majhna verjetnost poplačila. Znesek oblikovanih rezervacij za prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, ki jih banka knjiži na posebnem računu rezervacij v pasivi bilance stanj, banka ne upošteva pri izračunu neto promptne zunajbilančne pozicije.
  - Neto terminskih pozicij, to je vse predvidene terjatve oziroma prejeta plačila minus vse predvidene obveznosti oziroma plačila po terminskih valutnih transakcijah v posamezni valuti (vključeni so tudi nominalni zneski terminskih poslov s tolarško neto poravnavo). Če banka zaščiti svoje odprte terminske pozicije v tuji valuti s sklenitvijo nasprotnih poslov, vključi v izračun osnovno in zaščitno pozicijo.
  - Neto delta vrednost za celotni znesek opcij na posamezno valuto. Če banka prevzame pozicije v valutnih opcijah, s katerimi se trguje na borzah, se pri odločitvi delte upošteva uradno izračunana delta borze za posamezno opcijo. V odsotnosti uradne delte banka lahko izračuna oceno za delto svojih opcij, ki jih mora na zahtevo Banke Slovenije utemeljiti.
  - Tržna vrednost drugih opcij v posamezni valuti. Neto pozicije v evru in valutah držav članic EMU banka združi. Poslov po pooblastilu in komisijskih poslov, ki jih banka opravlja na tuj račun, banka ne zajema v izračun odpre opcije v tuji valuti.
- Aktivne in pasivne postavke po posameznih valutah se preračunajo v tolarje po srednjem tečaju Banke Slovenije ali tržnem deviznem tečaju. Ugotovljene razlike med aktivnimi in pasivnimi postavkami predstavljajo neto odprte pozicije v posamezni valuti (izražene v tolarjih). Nato se seštevajo ločeno vse neto kratke in

neto dolge pozicije, preračunane v tolarje, tako da se ugotovi posebej vsota vseh neto kratkih in posebej vsota vseh neto dolgih pozicij.

Kratka pozicija obstaja, kadar je vsota aktivnih postavk manjša od vsote pasivnih postavk.

Dolga pozicija obstaja, kadar je vsota aktivnih postavk večja od vsote pasivnih postavk.

- Vsota, ki je večja, predstavlja skupno neto pozicijo v tuji valuti.

Po sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic mora banka izračunavati in izpolnjevati kapitalske zahteve za valutno tveganje. Banka katere skupina neto pozicija v tuji valuti ne dosega 2% kapitala, ni potrebno zagotavljati posebej kapitala za valutno tveganje (Zban, 2005, str.12).

5. SKLEP

Banke si v letnem poročilu prizadevajo celostno predstaviti poslovanje in finančni položaj in razvojne usmeritve. Glavno vodilo je, da letno poročilo v čim bolj strnjeni obliki ponuja vse pomembne informacije tako širši javnosti kot tudi zahtevnejši finančni javnosti, delničarjem, strankam in poslovnim partnerjem. Prizadevajo si razkriti vse informacije, o katerih menijo, da so potrebne za oceno poslovanja in finančnega položaja bank, kakor tudi informacije, katerih razkritje narekujejo načela dobre poslovne prakse pri upravljanju družb.

Letna poročila za leto 2004 so v poslovnem poročilu po spremembah zakona o gospodarskih družbah (ZGD-H) obvezno morala vsebovati več informacij o analizi poslovanja, vsebine v povezavi z okoljem in zaposlenimi, predstavitev tveganj in negotovosti ter opis izpostavljenosti in upravljanja finančnih tveganj. Nekatera letna poročila že nekaj let ohranjajo kakovost vsebine, druga ga vsako leto nekaj izboljšujejo, so pa tudi takšna, ki postanejo v prizadevanju za čim večjo kakovost preobsežna.

Letna poročila morajo oziroma bi morala prikazati poslovanje podjetja skozi oči najvišjega poslovodstva in se osredotočiti na vsebine, ki so pomembne za interesne skupine. Zelo pomembno se mi zdi da morajo prepoznati tiste dejavnike, ki so pomembni za bralce pri ocenjevanju sedanjega, in prihodnjega poslovanja ter finančnega položaja podjetja in prikazati, kako podjetje napreduje pri doseganju dolgoročnih ciljev.

Računovodski izkazi morajo imeti dopolnilo z namenom povečanja razkritij o poslovanju podjetja, kar pomeni da morajo priskrbeti tako za računovodske kot neračunovodske informacije o podjetju in njegovem poslovanju, ki niso vključene v računovodskih izkazih in razkritij k njim ter okoliščine in dogodke, katerih posledica so informacije v računovodskih izkazih. Vsebina letnih poročil mora biti izčrpna in razumljiva. Poslovodstvo mora presoditi kako bodo objavljene informacije vplivale na prihodnost podjetja. Koliko in katere

informacije bodo objavili je odvisno od okoliščin poslovanja podjetja. Vodstvo podjetja mora torej ugotoviti, katere informacije so pomembne in razumljive za delničarje, ter druge interesne skupine.

Zelo pomembno je da v letnih poročilih predstavijo tako pozitivne kot negativne stvari, saj si s tem pridobivamo dodatno naklonjenost in zaupanje in pa da spremljajo tudi konkurenco, da objavijo primerljivo vrsto podatkov in informacij, ter da izzovejo nekaj novega, kar konkurenca ne in s tem pridobimo naklonjenost bralcev, delničarjev interesnih skupin in njihovo zaupanje.

Boljša poročila imajo zapisana konkretne, merljive cilje in poudarjeno povezavo z gospodarskimi razmerami doma in na ciljnih trgih. Spremljanje letnega poročanja podjetij kaže vse večjo dovršenost, odličnost in preglednost.

Celotna analiza poslovanja zahteva oceno ranljivosti podjetja za različne spremenljive dejavnike, saj lahko ti ogrozijo doseganje postavljenih načrtov. Poleg same ocene izpostavljenosti različnim vrstam tveganja, je zelo pomembno tudi njihovo obvladanje. Treba je priznati, da navedbe podjetij o organiziranosti in aktivnostih na področju obvladovanja tveganja se med seboj razlikujejo vsaj skozi prikaz v letnih poročilih, je pa treba poudariti, da so tveganja v bankah urejena saj jim to določa in od njih zahteva Banka Slovenije. Tako lahko rečemo, da imajo resno oblikovane odbore, sektorje in metodologijo za obvladovanje tveganja. Pričakujem da se bo poročanje v naslednjih dveh letih, občutno razvilo in da bo zainteresirana javnost v letnih poročilih poleg razvrščanja in opisovanja posameznih vrst tveganja lahko razbrala tudi mersko izražene velikosti posameznih izpostavljenosti, sestavo varovanih razmerij, uporabo ukrepov in obseg možnih negativnih vplivov; predvsem po posameznih vrstah finančnega tveganja (kreditno, valutno, obrestno, plačilne sposobnosti, spremembe cen) in da bomo le te bolj nazorno primerjali med bankami in minimalnimi zakonskimi predpisi.

Finančne inštitucije čedalje več razkrivajo svoja načela upravljanja tveganj, vendar bi kljub vsemu pričakoval bolj celosten in poglobljen pristop k obravnavanju te tematike. V vse bolj spremenljivem poslovnem okolju postaja upravljanje tveganj čedalje pomembnejše, torej tudi vse zanimivejše z vidika vlagateljev in drugih deležnikov podjetja. Večina finančnih inštitucij ki področju upravljanja tveganja namenjajo obširnejša razkritja, se osredotoča predvsem na finančna tveganja, le redka obravnavajo tudi nefinančne vrste tveganja, kot so strateško oziroma poslovno tveganje, tveganje delovanja in podobno. Le redki so opredelila stopnjo svoje izpostavljenosti posameznim sklopom tveganjem.

Skoraj vsa poročila imajo poglavje o tveganjih, vendar pa v nekaterih poročilih lahko zasledimo zgolj učbeniško naštevanje z navajanjem opredelitve predvsem finančnih tveganj. Sestav poslovnega poročila po novih zahtevah iz ZGD ni še povsem stekla. Obvezna razkritja so v ZGD dokaj jasno predpisana.

Letos so bila obvezna poglavja o obvladovanju tveganj, okoljevarstvenem oziroma trajnostnem delovanju, o zaposlenih in analizi poslovanja. Razkritja o načelih in načinih upravljanja in vodenja gospodarskih družb so za delničarje in druge interesne skupine zelo pomembna, pripomorejo pa tudi k razvoju dobre prakse na področju upravljanja gospodarskih družb v Sloveniji. Poročila o obvladovanju tveganj se osredotočajo predvsem na finančna tveganja, le redka podrobneje predstavljajo nefinančna tveganja oziroma druga poslovna tveganja. Finančne inštitucije imajo pri poročanju o upravljanju tveganj še rezerve. Velik napredek je opaziti tudi vsebinam letnega poročila, ki je lepo zapakirana v zgodbo o podjetju.

Pričakovati je bilo tudi več poročanja po MSRP, še posebej pa več pojasnil o razlikah v primerjavi s slovenskimi standardi, saj so ponekod zaradi mednarodnih standardov poslovni rezultati slabši. Slednje bo zaradi prenove računovodskih standardov v prihodnjem letu ena pomembnih značilnosti kakovostnih letnih poročil.

Poslovne banke morajo v konkurenčnem boju z drugimi finančnimi institucijami težiti k zagotavljanju dolgoročnega obstoja in razvoja. Maksimiranje svoje vrednosti, to je trenutne vrednosti v aktivih in sedanje vrednosti bodočih priložnosti ali opcij, postaja osnovni cilj bančnega poslovanja. Banke morajo oblikovati svoje obveznosti v obliki, ki privablja sredstva čim več varčevalcev in ponuja sredstva v obliki, ki ustreza potrebam različnih kreditorejmalcev in jih zadovoljuje. Poleg načela rentabilnosti (dobičkonosnosti) morajo banke pri svojem poslovanju slediti še načelu likvidnosti in varnosti. Banke morajo biti v vsakem trenutku sposobne zadovoljiti likvidnostne zahteve svojih strank. Pri sestavi svojih naložb morajo banke zagotoviti čim manjše tveganje zmanjšanja ali izgube vrednosti sredstev.

6. LITERATURA

1. Atrill Peter, McLaney Eddie: Accounting and Finance for Non-specialists. Second Edition. London : Prentice Hall, 1997. 407 str.
2. Banka Slovenije: Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi. Pričujoči dokument je bil sprejet na 306. seji Sveta Banke Slovenije, 24.2.2005.
3. Borak Nevin: Ravnanje s tveganji. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 1999. 187 str.
4. Bukh P. N., Larsen H.T., Mouritsen J.: Towards a Framework for Intellectual Capital Statements. Copenhagen : University of Aarhus, Copenhagen Business School, 2000. 16 str.
5. Deegan Craig: Triple Bottom Line Reporting: A New Reporting Approach for the Sustainable Organisation. Queensland University of Southern Queensland, 1999. 11 str.
6. Dimovski Vlado, Aleksandra Gregorič: Temelji bančništva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
7. Douglas R. Emery: Corporate financial management. New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1997. 999 str.
8. Edvinsson L., Malone M.S.: Intellectual Capital. London : Piatkus, 1997. 225 str.
9. Glautier Michel W.E., Underdown Brian: Accounting Theory and Practice. Sixth Edition. London : Pitman, 1997. 744 str.
10. Glynn John, Perrin John, Murphy P. Michael: Accounting for Managers. Second Edition. London : International Thomson Business Press, 1998. 479 str.
11. Hunt Todd: Tehnike odnosov z javnostmi. Ljubljana : DZS, 1995. 433 str.
12. Horvat Tatjana: Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja. Ljubljana : GV, 2000. 250 str.
13. Horvat Tatjana: Analiza poslovanja v letnem poročilu kot podlaga za ugotavljanje gospodarnosti podjetja. Revizor, Ljubljana, 2005, 3-4, str. 28-48.
14. Horvat Tatjana: Kritična analiza razkritij v letnih poročilih slovenskih podjetij. Doktorska disertacija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002a. 240 str.
15. Horvat Tatjana: Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2000, 249 str.
16. Horvat Tatjana: Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 107 str.
17. Horvat Tatjana: Sestavitev letnega poročila za leto 2001 in novosti v njem. Revizor, Ljubljana, 2002b, 3, str. 7-32.
18. Horvat Tatjana: Sestavitev letnega poročila s poudarkom na poslovnem poročilu. Revizor, Ljubljana, 2003, 1, str. 25-43.
19. Horvat Tatjana: Vsebina razkritij in javna objava letnih poročil gospodarskih družb. Iks, Ljubljana, 2004, 12, str. 168-183.

20. Imad A. Moosa and Jason J. Knight: Do Australian Public Shareholding Companies Use Value at Risk Analysis. [URL: <http://galahad.elte.hu/iafe/papers/60/p60-Moosa-Knight-paper-versurv.pdf>], 2001.
21. Kvartič Darija: Posebnosti notranje revizije v bankah. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 45 str.
22. Majič Mojca: Obvladovanje bančnih tveganj. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva preizkušeni notranji revizor. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2001, str. 23.
23. Mayr Branko: Kako brati računovodske izkaze. Ljubljana : Noviforum, 2000. 103 str.
24. Peterlin Jožko: Tvegana vrednost – orodje vrednotenja finančnih trgov. Revizor, Ljubljana, 2004, 12, str. 74-98.
25. Plevnik Jože: Revidiranje bank – varnost naložb in potencialne obveznosti. 27. simpozij referatov o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Ljubljana : Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije, Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1995. str.
26. Taylor H. Donald, Glezn G. William: Revidiranje: zasnove in postopki. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1996. 1078 str.
27. Turk Ivan, Melavc Dane: Uvod v računovodstvo. Kranj : Moderna organizacija, 1994. 477 str.
28. Slovenski računovodski standardi 2001. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002. 319 str.
29. Mednarodni računovodski standardi 2001. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001. 1357 str.
30. Sukič Sonja: Pomen rizičnega kapitala z vidika upravljanja tveganj v bankah. Naše gospodarstvo, Ljubljana, 2002, 48(1-2), str. 87–104.
31. Vezjak Blanka: Razkritja računovodskih informacij v letnih poročilih, posebej o ravnanju z okoljem. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije 1998. 245 str.
32. Vezjak Blanka: Razkritja v letnih poročilih za podjetja, zavezana reviziji. Revizor, Ljubljana, 2002a, 11, str. 29-69.
33. Vezjak Blanka: Zakonsko zahtevana razkritja v letnih poročilih. Revizor, Ljubljana, 2002b, 10, str. 29-48.

7. VIRI

1. Izvajanje monetarne politike v evro območju. Frankfurt : Evropska centralna banka, 2005. 104 str.
2. Letno poročilo za leto 2004, A-banka Vipava d.d.
3. Letno poročilo za leto 2004, Banka Koper d.d.
4. Letno poročilo za leto 2004, Hypo banka d.d.
5. Letno poročilo za leto 2004, NKBM d.d.
6. Letno poročilo za leto 2004, Skupina NLB d.d.
7. Letno poročilo za leto 2004, Raiffeisen krekova banka d.d.
8. Letno poročilo za leto 2004, SKB d.d.
9. Letno poročilo za leto 2004, Volksbank d.d.
10. Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi. Ljubljana : Banka Slovenije, februar 2005. 14 str.
11. Obvladovanje tveganj NLB in Skupine NLB. [URL: <http://nlb.si/lp2002/slovensko/stran11.html>], letno poročilo, 2002 str.11.
12. Obvladovanje tveganj. [URL: <http://nlb.si/lp2003/slovensko/strani/stran8.html>], Letno poročilo 2002. str. 8.
13. Poslovno poročilo. [URL: <http://nlb.si/lp2002/slovensko/stran41.html>], Letno poročilo 2002. str. 41.
14. Priporočila za upravljanje z likvidnostjo v bankah. Ljubljana : Banka Slovenije, 1998. 6 str.
15. Komar Jadek Dagmar: Se bodo naše banke približale evropskim? Bančnik, Ljubljana, Februar 1999. [URL: <http://skb.si/info/ban/info-ban-1999/info-ban1999-023.html>].
16. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02, št. 85/02, št. 22/03, št. 36/04, in št. 103/04).
17. Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
18. Sklep o obveznih rezervah (Uradni list RS, št. 99/04 in št.09/05).
19. Upravljanje operativnega tveganja v bankah po novem kapitalskem sporazumu Basel II, Obvladovanje tveganj pri projektu uvedbe evra. [URL: http://www.si-revizija.si/isaca/slo/13_konferenca.shtml] 13. mednarodna konferenca o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov, 27. do 29. september 2005.
20. Vesel T. Marjeta: Vstop v mednarodni bančni prostor z novim zakonom. Bančnik, Ljubljana, Februar 1999. [URL: <http://skb.si/info/ban/info-ban-1999/info-ban1999-021.html>].
21. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 104/2004).
22. Zakon o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/2001).
23. Zbirke Državnega zbora RS – sprejeti zakoni, Zakon o bančništvu (Zban), 2005.